

NÉZŐPONT INTÉZET

KORMÁNYSTABILITÁS ÉS KORMÁNYTELJESÍTMÉNY

KÖZÉP-EURÓPAI ORSZÁGOK ÖSSZEHAONLÍTÓ VIZSGÁLATA 2021-BEN

KÉSZÜLT A MAGYAR FEJLESZTÉSI BANK TÁMOGATÁSÁVAL

Tartalomjegyzék

Összefoglaló és pontszámok	3
Kormányzati stabilitás Közép-Európában – regionális áttekintés.....	5
Lengyelország	10
Csehország	14
Szlovákia	18
Ausztria	22
Magyarország	26
Románia	31
Szlovénia	36
Horvátország	40
Szerbia.....	44
Bulgária	48
Montenegró	52
Észak-Macedónia	57
Módszertan	61

Összefoglaló és pontszámok

- Közép-Európa elmúlt egy évét áttekintő elemzésünk eredményei megerősítették, hogy a kormányzati stabilitás és a kormányzati teljesítmény összefügg egymással. Az olyan világméretű válságokban, mint a koronavírus-járvány, különösen nagy szükség van jó teljesítményre. Azok az országok tudtak jó kormányzati teljesítményt felmutatni a régióban, amelyek stabil alapokon működtek.
- A régió legstabilabb országai Magyarország, Szerbia és Horvátország. Ezekben az országokban sem kormányváltás nem történt, sem pedig annak közvetlen veszélye nem állt fenn. A stabilitás kulcsfontosságú volt a járványválság alatt mutatott, régiós összevetésben legjobb kormányzati teljesítményük szempontjából.
- A 12 közép-európai ország 2021-es kormányzati stabilitását és kormányzati teljesítményét vizsgáló elemzésünkben -4 és 4 közötti pontszámmal értékeltük az egyes kormányokat mind a két szempontból, és ezek alapján a pontszámok alapján állt fel a kormányzati stabilitás és kormányzati teljesítmény rangsora. A kormányzati stabilitást a kormányfő és kormánytagok állandóságán, a parlamenti többség stabilitásán, a kormány alkotmányos intézményekhez fűződő viszonyán, valamint a kormányok társadalmi támogatottságán keresztül értékeltük. A kormányzati teljesítmény indikátoraiként olyan makrogazdasági mutatókat használtunk, mint a gazdasági növekedés, a munkanélküliségi ráta, az államadósság, illetve az egészségügyi védekezés területéről az oltási program hatékonysága. Minden indikátorra -1, 0 vagy 1 pontot adtunk, ezeket összeadtuk, így jött ki az elérhető -4 és 4 közötti összpontszám, mind a stabilitásra mind a teljesítményre vonatkozóan.
- Az eredmények azt mutatják, hogy a közép-európai régióban a politikailag stabilabb kormányok voltak eredményesebbek a leálló gazdaság újraindítása, a veszélybe kerülő munkahelyek megvédése, az elengedett államadósság stabilizálása, illetve az oltási program hatékonyságát illetően.
- Magyarország és Szerbia stabilitás tekintetében maximális 4 pontot szerzett, és mindkét ország élen végzett a teljesítmény rangsorban is (2-2 pont). Horvátország stabilitásra 2 pontot kapott, amivel a rangsor 3. helyén végzett, a teljesítmény rangsorban pedig 1 ponttal annak 4. helyén. A két rangsor középső és hátsó részeiben is legtöbb esetben hasonló átfedéseket látunk. A legszembetűnőbb kivétel Szlovénia, ahol az instabil alapokon (-3 pont), gyakorlatilag parlamenti többség nélkül kormányzó Janša-kabinet képes volt jó teljesítményt felmutatni (1 pont), ami jelzi, hogy – bár nehezebb – lehetséges kedvezőtlen körülmények között jól kormányozni. Ugyanezt erősíti meg Lengyelország példája, amelyik úgy tudott teljesítmény tekintetében holtversenyben

Magyarországgal és Szerbiával a régiós rangsor élén végezni (2 pont), hogy csak mérsékelten stabil (0 pont).

- 2020-ban a válság kirobbanásakor, az arra adott gyors válaszok, a politikai és gazdasági káosz elkerülése érdekében hozott nehéz döntések rövidtávon általánosságban erősítették a kormányok legitimitációját. A 2021-es évre azonban állandósult a járványhelyzet, a társadalmak kimerültek, az általános frusztráció több helyen testesült meg a regnáló hatalommal szembeni egyre növekvő elégedetlenségben. A kormányzati teljesítmény szempontjából így még inkább meghatározó tényezővé vált a politikai stabilitás.
- A 12 vizsgált ország közül 6 országban történt vagy fog történni kormányváltás idén; 3 országban (Ausztriában kétszer is, Romániában és Szlovákiában) ciklus közben bukott meg a kormányfő, és Észak-Macedóniában is kormányváltásra lehet számítani decemberben. 2 országban (Csehországban és Bulgáriában) választás útján váltották le a kormányt.
- További 3 országban áll valamelyest ingatag lábakon a kormány. Szlovéniában a kormánytöbbség esetleges, csak ad hoc módon biztosítható. Montenegróban napirenden van, hogy a regnáló, késhegyig menő viták által feszített szivárványkoalíció új kormányt állít fel, de az sem zárható ki, hogy megbukik. Lengyelországban az év során a koalíció részleges felbomlását követően került átmenetileg kisebbségbe a kormány.

Kormányzati stabilitás		
Rangsor	Ország	Pontszám
1.	Magyarország	4
1.	Szerbia	4
3.	Horvátország	2
4.	Ausztria	0
4.	Lengyelország	0
6.	Észak-Macedónia	-1
7.	Bulgária	-2
7.	Csehország	-2
7.	Montenegró	-2
7.	Románia	-2
11.	Szlovákia	-3
11.	Szlovénia	-3

Kormányzati teljesítmény		
Rangsor	Ország	Pontszám
1.	Lengyelország	2
1.	Magyarország	2
1.	Szerbia	2
4.	Horvátország	1
4.	Szlovénia	1
6.	Ausztria	0
7.	Csehország	-1
7.	Románia	-1
9.	Észak-Macedónia	-2
9.	Montenegró	-2
9.	Szlovákia	-2
12.	Bulgária	-3

Kormányzati stabilitás Közép-Európában – regionális áttekintés

A politikai stabilitás és a gazdaságpolitikai teljesítmény egymástól elválaszthatatlanok. Kutatási eredményeink egyértelműen jelzik, hogy csak azok a kormányok, politikai vezetők képesek tartósan hatalomban maradni és kormányozni, amelyek a politikai sikerekből gazdasági eredményeket is képesek kovácsolni, emellett pedig olyan váratlan kihívásokra tudnak gyorsan és hatékonyan reagálni, mint egy országos oltási kampány levezénylése. A válságkezelés pedig különleges képességeket, illetve megoldásokat igényel; a rendkívüli kihívásokra nehezebb előre készülni, ezekre nem is tudott minden kormány adekvát választ adni.

A 2021-es év a vártnál is sokkal több bizonytalanságot okozott a régióban. Nem egyszerűen csak gyengítette a politikai rendszerek működését, hanem számos esetben teljesen destabilizálta a kormányokat, több miniszterelnöknek, illetve kormánynak okozta vagy járult hozzá a bukásához (Igor Matovič – Szlovákia; Florin Cîțu – Románia; Alexander Kurz majd Alexander Schallenberg – Ausztria), illetve parlamenti választás útján történő leváltásához (Bojko Boriszov – Bulgária; Andrej Babiš – Csehország), avagy rendítette meg alapjaiban a korábban nyugodtnak ígérkező kormányzását (Zoran Zaev – Észak-Macedónia).

Saját módszertanra¹ épülő elemzésünk szerint az országok háromnegyede komoly gondokkal küszködött idén a kormányzati teljesítmény és a kormányzati stabilitás területén. A teljesítményt illetően, elsősorban a makrogazdasági eredményekre koncentráló számításaink szerint az országok kevesebb mint feléről mondhatjuk, hogy inkább pozitív képet mutatnak. A kormányzati stabilitás szempontjából érezhetően még rosszabb a helyzet, végeredményben összesen csak három országról jelenthetjük ki, hogy nem bukott meg a miniszterelnök, illetve a kormány, és igazi veszély sem fenyegette a kabinet hatalmának megtartását vagy a mögötte álló koalíció megmaradását, ezek: Magyarország, Szerbia, Horvátország.

A különböző társadalmi és politikai háttérrel rendelkező országoknál eltérő utak vezettek az egyes kabinetek széteséséig vagy épp a bukásukig. A kormányzati működést azon országok tudták jobban stabilizálni, amelyeknek a belpolitikai környezete is kiszámíthatóbb volt. Az erős kormányok számára nélkülözhetetlen a koncentrált pártháttér, a biztos, stabil parlamenti többség, ahol pedig nincs egy pártnak abszolút többsége; a megbízható koalíciós partner. A vezető politikai erők közötti, illetve azon belüli rivalizáció, konfliktusos viszony mindezt akár eleve ellehetetleníthetik.

A gyengébb ellenzéki teljesítmény, illetve valódi alternatíva hiánya elő tudja segíteni a kormányok hatékonyabb működését (több ország esetében ez is szerepet játszik), de a kormányzati stabilitáshoz leginkább hozzájáruló legitimációs erő a valódi tartós társadalmi támogatottság, ami elengedhetetlen két választás között is. Szélesebb társadalmi legitimációt – kiváltképp krízishelyzetekben – pedig csak sikeres gazdaságpolitika segítségével lehet hosszabb távon megőrizni. Az idei év is bizonyította, hogy milyen fontos a munkahelyek megőrzése, a szociális támogatási rendszerek megerősítése, a családok, az idősebbek és egyes további speciális okból nehezebb helyzetbe került társadalmi csoportok támogatása:

---

¹ A vizsgált szempontrendszerünk négy fontosabbnak ítélt, elsősorban makrogazdasági mutatóra támaszkodik. Ezek a következők: GDP változás mértéke, az államadósság növekedési aránya, a munkanélküliség alakulása, illetve a járványkezelés szempontjából kulcskérdésnek számító lakossági áttoltottság mértéke (részletes módszertant lásd az elemzés végén).

Egyre jobban felértékelődik a külső nemzetközi támogatás vagy annak a hiánya. Ebben a dimenzióban kitűnik, hogy a stabilabb kormányzattal rendelkező országok, amelyeket jellemzően monolitikus belpolitikai erőviszonyok, koncentráltabb hatalomgyakorlás jellemez, sokkal több kritikát kapnak külföldről.

A továbbiakban áttekintjük a 12 érintett ország kormányzati teljesítményét, politikai stabilitását, kormányaik működőképességét, főbb válságkezelési és gazdasági eredményeiket. Miután röviden értékeljük a régió helyzetét, az egyes országokról szóló fejezetekben összefoglaljuk a legfontosabb társadalmi, politikai, gazdasági folyamatokat, a politikai napirendet meghatározó jelentősebb témákat, általában a kormányzati teljesítményt, majd a néhány fontosabb faktor alapján a kormányzati állandóság, stabilitás mértékét is.²

A régió egészét hasonló behatások érték 2021-ben. A világvárvány és a járványkezelés hatására a gazdaság egy részének leállása jelentős kihívásokat okozott. A vizsgált országok többségében már tavaly érezhetően megnőtt a munkanélküliség, az eredeti foglalkoztatottsági mutatók eléréséhez egyre több, jelentősebb gazdasági program bevezetésére volt szükség idén is. A gazdaság leállítására országonként különböző mértékben és különböző időszakokban került sor, a GDP adatokban ezért eltérő hullámvölgyek voltak tapasztalhatók. A fogyasztást változatos gazdasági eszközökkel próbálták fenntartani, az egyes gazdasági ágazatokat, szereplőket támogatni. A gazdaság újraindításához a legtöbb esetben külső források bevonására, a hitelállomány különböző mértékű emelésére volt szükség. Problémát jelentett, hogy a hirtelen felpörgetett kereslet bizonyos nyersanyagok, árucikkek esetében hiányt okozott, és egyre növekvő inflációt gerjesztett. Ezzel összefüggésben az Európát elérő energiakrízis okozza majd várhatóan hosszabb távon a legnagyobb gazdasági kihívást a régió egésze számára.

A lezárásoknak, a mindennapi lakossági rutin megváltozásának, a hirtelen munkaerőpiaci átalakulásoknak, a távmunkának, az egyes területeken drámaian megugró munkanélküliségnek a gazdaságin túl egyéb jelentős szociális és pszichés következményei is lettek. Ezek már önmagában növelték a társadalmon belüli feszültséget, de egyes országokban a szigorodó járványügyi szabályozások, bizonyos szolgáltatásokhoz történő hozzáférés korlátozása, az oltási kampányok, valamint sok esetben az egyes oltóanyagok beszerzése és hatékonysága körüli szakmai viták teljesen összemosódtak a politikai konfliktusokkal. Mindezen feszültségek eltérő mértékben, de jelentős társadalmi ellenállást is kiváltottak. Több országban komoly utcai tiltakozásokba, akár erőszakos cselekményekbe is torkolltak a folyamatok, amelyeket sok esetben álhírekkel is igyekeztek gerjeszteni, jellemzően kormányellenes médiumok.

A járvány közvetlen hatásai és közvetett következményei csaknem mindenütt megviselték a kormányok társadalmi támogatottságát. A gyengülő társadalmi stabilitás sok esetben hirtelen politikai instabilitást is okozott. Több országban a kormányok vagy váratlan gyorsasággal destabilizálódtak (Észak-Macedónia) és buktak meg (Szlovákia, Románia, Ausztria), vagy akár hosszabb ideig permanens kormányzaválság alakult ki (Montenegró). Néhány helyen beállt az egyes politikai szereplők, politikai erők közötti patthelyzet is (Szlovénia, Bulgária). A

---

² Külön értékeljük módszertanilag a kormány belső kiegyensúlyozott működését, a kabinetben belüli esetleges fluktuáció mértékét, akár a kormányfő, akár az egész kormány bukását. Megvizsgáljuk a koalíció belüli erőviszonyokat, a kormánypártokon belüli és azok közötti kapcsolat kiszámíthatóságát, valamint változékonyságát. További fontos szempont az ellenzék politikai potenciáljának alakulása, gyengül vagy inkább erősödik a kormánnyal szemben, azaz összességében képesek-e az ellenzéki erők egységes alternatívaként fellépni. Megnézzük még a kormány döntéseit befolyásoló egyéb alkotmányos intézményekkel való viszonyát is, hogy azok mennyire támogatják vagy nehezítik a kormányzati döntéshozatalt (részletes módszertant lásd az elemzés végén).

cselekvőképtelen kormányok működési időszakának várhatóan súlyos gazdasági következményei lesznek, hiszen látható, hogy krízishelyzetben a válságkezeléshez a szokottnál is erősebb politikai stabilitás szükséges.

Összességében a közép-európai régió vizsgált országainak háromnegyedében beszélhetünk valamilyen szintű kormányválságról, amelyek háttérében eltérő okokat találunk. Az amúgy is instabilabb politikai rendszer képét felmutató Románia esetében a kormány bukásában a járvány és annak rossz kezelése is fontos szerepet játszott. A koalíciós erőviszonyok megváltoztak, a pártok belső vezetésének erőviszonyai is jelentősen átalakultak. A dezintegrálódó román politikai rendszer komoly kihívások elé állítja a politikai szereplőket is. Az év végén formálódó nagykoalíció mutatja leginkább, hogy rendkívüli helyzetben mekkora igény van egy szélesebb körű, erősebb társadalmi támogatottsággal rendelkező végrehajtó hatalomra. Az instabil kormányzás hosszabb távú hatását jelzi, hogy a ciklus hátralévő részében másfél éves időintervallumokban rögzítik előre a két jövőbeli miniszterelnök mandátumát a nagykoalíciós együttműködés keretében. Ezzel a kormány működésébe egy újabb bizonytalansági faktort épül be. Románia azon kevés országok egyike, ahol az instabil kormány ellenére a gazdaság valamelyest jobb eredményeket tudott produkálni, de ez is viszonylagos, hiszen a mutatók értékelésénél figyelembe kell venni a válság előtti gazdasági állapotot, illetve a tavalyi gazdasági hanyatlás mértékét is.

Egyes országokban csupán a kormányfő kényszerült lemondásra, mint Ausztria és Szlovákia esetében. Alexander Kurz bukásának okai részben még a járvány okozta válság előtti korszakig vezethetők vissza, ráadásul rendkívül gyorsan zajlott le, ami még a politikai rendszer általános kiszámíthatóságát is bizonyította volna, azonban az, hogy utódja Alexander Schallenberg is lemondott, jelzi, mélyreható problémákkal kell szembenéznie a kormányzó elitnek a következő időszakban. A rohamosan romló egészségügyi adatok hatására nemcsak régiós, hanem világszinten is rendkívüli szigorúnak számító járványügyi korlátozásokról, és világszinten is az elsők között a kötelező oltásról döntött az osztrák kormány. Ez a vártnál is nagyobb társadalmi ellenállást váltott ki, ami az ország politikai és morális válságának további elmélyülésével járhat. Ausztria gazdasági teljesítménye romlik, a gyengülő politikai stabilitás láthatóan az ország általános teljesítőképességére is kihatással bírt.

Szlovákiában is megbukott a kormányfő. Tavasszal több miniszter először kilépett a kormányból, de a koalíció teljes szétesését egyelőre sikerült megelőzni az előző kormányfő, Igor Matovič távozásával. A tárcafelosztás a koalíciós megállapodás szerint megmaradt, és a korábban távozó miniszterek is visszatérhettek az új Heger-kormányba. Középtávon a koalíciós együttműködés mégis egyre gyengébb lábakon áll. Bár az új kormány a miniszterelnök személyétől eltekintve változatlan formában folytatta működését, így is elhúzódó kormányzati válságnak lehetünk tanúi, amit jól illusztrál, hogy az egyik koalíciós párt, az Emberekért (Za ľudí) kettészakadt. A tartós politikai krízis szorosan összefügg a járvánnyal, a válságkezelésre adott olyan szakpolitikai szintű válaszokkal is, mint például a vakcinabeszerezés körüli viták. Szlovákia ráadásul rendkívül rossz járványügyi adatokat mutat mind az átoltottság, mind az akut betegek számában, mi több, az egészségügyi ellátórendszer a működőképesség határán mozog, az év végére újra teljesen leállt az élet. Adataink szerint az egyik leggyengébb politikai stabilitású országban a nem túl erős kormányzati teljesítménnyel együtt járnak a rosszabb makrogazdasági mutatók is.

Klasszikus, választások elvesztésével együtt járó kormánybukást is láthattunk; Csehország és Bulgária esetében. A cseh választás szoros eredményt hozott, de végül a korábbi ellenzéki pártokból alakított választási szövetség nyert és alakíthatott kormányt. A cseh politikai rendszer

sajátosan hirtelen vált kiszámíthatatlanná azzal, hogy az államfő épp a választások napján került kórházba. Miloš Zeman ráadásul hetekig nem volt döntésképes állapotban, már a cselekvőképtelenségének kimondása gondolata is felmerült. Mindez a felfokozott választási hangulatban, szoros eredmény mellett egy plusz bizonytalansági faktort jelentett az új kormánykoalíció létrejötténél. Az instabil cseh kormányzás a régió egészéhez képest gyengébb gazdasági mutatókat is produkált. Bulgária különleges politikai szituációba került, számára egy elhúzódó választási év volt a 2021-es. Három választást követően végül úgy tűnik, hogy új koalíció formálódik, ráadásul egy teljesen újonnan született párt vezetésével. Mindkét kormány bukásához hozzájárulhatott az utóbbi időszak gyengébb kormányzati teljesítménye a gazdaságot és a járványkezelést illetően.

A két kisebb balkáni ország kormánya, Montenegróé és Észak-Macedóniáé pengeélen tancol, helyzetük kiszámíthatatlan, bármikor megbukhatnak. Ezzel párhuzamosan teljesítményük is igen gyenge a régió többi országához képest is. Jelentős pénzügyi forrásokra van szükségük a gazdaság működtetéséhez. A montenegrói kormány átalakítása hónapok óta húzódik. Egyelőre még abban sem tudnak megegyezni, hogy a jelenlegi „szakértőinek” mondott, de valójában egyes pártokat képviselő minisztereket tényleges politikusok váltsák-e föl. Eközben nagy a nemzetközi nyomás is a koalíció összetételére vonatkozóan, és komoly hatalmi harc zajlik az államfő és a kormányfő között is.

Észak-Macedóniában elvben működik a kormány, de mégis szétesőben van. A sikertelen önkormányzati választást követően lemondott Zoran Zaev miniszterelnök. Novemberben úgy látszott, hogy a bizalmatlansági indítványhoz szükséges 61 fős többség az ellenzék rendelkezésére áll, de végül egy korábbi kormánypárt képviselő mégsem jelent meg a szavazáskor a parlamentben, és állítólag mégis a kormány támogatója maradt. Jelenleg mindenestre 60-60 képviselője van a kormánynak és az ellenzéknek is. Ez a végletekig kiélezett helyzet és elhúzódó bizonytalanság nem kedvez az ország gazdasági állapotának sem. Zaev később visszatáncolt a lemondásból, majd ismét kilátásban helyezte azt. Utódját, várhatóan Dimitar Kovacevszki pénzügyminiszter-helyettest minden bizonnyal decemberben jelölik ki a szocialisták, aki a szocialista párt irányítását is átveszi (Zaev a háttérből továbbra is szeretne tényleges vezető maradni).

A szlovákhhoz hasonlóan korlátozott mozgástérrel rendelkezik a szlovén kormány is, végeredményben kvázi bénult állapotban van. A kormányzati intézkedések elfogadásához rendre külső támogatókat kell találni a törvényhozásban. A tavaly tavasszal, éppen a válság kirobbanásakor megalakult jobboldali vezetésű szlovén kormány folyamatos nehézségekkel küzd. Ennek ellenére miközben a legnagyobb kormánypárt népszerűsége továbbra sem nőtt, mégsem tudták a kormányt megbuktatni. Úgy néz ki, hogy Janez Janša a jövő évi választásokig meg fogja tudni őrizni a hatalmát, ami a kutatási eredményeink alapján az egyik legbizonytalanabb pozícióban lévő kormánynak a körülményekhez való alkalmazkodóképességét mutatja, és azt, hogy lehetséges instabil környezetben is jobb teljesítményt produkálni, akkor is, ha ez jóval nehezebb.

A tavalyi évhez hasonlóan idén volt kormányválsághoz közeli állapot Lengyelországban is. A kormánykoalíció is átalakult, aminek azonban inkább stabilizáló hatása volt. A legnagyobb lengyel kormánypárt vezetője, Jarosław Kaczyński évtizedes politikai tapasztalatai komoly tartalékokat biztosítottak a lengyel kormánynak pozíciójának megőrzéséhez, másrészt a kabinetben belüli átrendeződés egyfajta tisztulási folyamatot is eredményezett. A nehéz belpolitikai és hasonlóan nehéz külpolitikai helyzet (EU-s nyomás, migrációs válság) ellenére

a kabinet helyzete regionális szinten az év végén viszonylag stabilnak mondható, ezzel cseng össze az ország jó gazdasági teljesítménye is.

Mindössze három stabil kormánnyal bíró ország van a régióban: Szerbia, Magyarország és Horvátország. Horvátország esetében hagyományos váltógazdálkodás mellett sikeres és eredményes évet tudott zárni a kormány. Magyarországon az Orbán-kormányok több mint egy évtizedes kormányzása továbbra is stabil maradt. Miközben a kormány támogatottsága a válság ellenére is kiemelkedő, a 2022-es országgyűlési választás lesz hosszú idő után az első olyan alkalom, amelynél kiélezettebb versenyt várhatunk, mint 2014-ben és 2018-ban. Szerbiában viszont nincsen igazi parlamenti ellenzék, miután bojkottálták a tavalyi választásokat. A szerb vezetés, az államfő és a kormány hegemoniáját egyelőre semmi sem fenyegeti. A három ország politikai, gazdasági teljesítménye – a lengyelekével együtt – a többi országhoz képest kiugró, egyértelmű összefüggés mutatkozik tehát a politikai rendszer stabilitása és a prosperáló gazdaságok között.

Lengyelország

A Jog és Igazságosság (PiS) Andrzej Duda 2020 nyári, a kormányzat működőképességéről döntő elnökválasztásokon aratott győzelme után kezdetét vehette valódi kormányzásba. A tavaly ősszel kirobbant utcai demonstrációk idén is fel-fellobbantak, de a kormánynak sikerült megállítania, majd idén tavaszra visszafordítania a korábban tapasztalt népszerűségvesztést. A koalícióból ugyan kivált a centrista Megegyezés (Porozumienie), de ennek stabilizáló hatása volt. Hiába egyensúlyoz a parlamenti többség küszöbén a PiS, a régióhoz képest így is inkább stabilnak mondható a kormány helyzete. Ennek egyik oka az ellenzéki erők rivalizálása. A PiS hagyományos kihívója, a Polgári Platform (PO) idén elsősorban azzal volt elfoglalva, hogy egyértelműsítse a legerősebb ellenzéki párt pozícióját, amihez Donald Tusk visszatérésére is szüksége volt.

Számos bizonytalansági tényező jellemezte a lengyel belpolitikai helyzetet, hónapról hónapra nőtt a kormány bukásának lehetősége, amíg nyáron végül részlegesen fel is bomlott a koalíció. Mégis sikerült a növekvő bizonytalanság ellenére is megőrizni a hosszú ideje kormányzó jobboldali politikai erőknek a hatalmat. Az ország nemzetközi megítélése, az Európai Unióval fennálló kapcsolata szintén rendkívül fagyos, több fontos kérdésben is állóháború alakult ki a régió legnagyobb országa, Lengyelország és Brüsszel között. A pölexit témáját a mindennapi közbeszéd részévé tette az ellenzék, annak ellenére, hogy a vezető politikusok tagadják, hogy ez reális elképzelés lenne.

Még a Visegrádi Együttműködés esetében is soha nem tapasztalt konfliktus alakult ki Csehországgal a közös határon található turóvi lignitbánya miatt, amiért komoly pénzbüntetést kapott Varsó az Európai Bizottságtól. Az ország keleti határain is közben hosszabb ideje nőtt a feszültség, a növekvő illegális határátlépések következtében kerítésépítésbe kezdett a kormány. Végül novemberre eszkalálódott Fehéroroszországgal a határkonfliktus, amely többhetes hibrid hadviselést felmutató erőszakos, áldozatokkal is járó eseménysorozatba torkollott. A lengyel külügyminiszter, Zbigniew Rau november közepén megerősítette Brüsszelben, hogy Lengyelország nem fogja megnyitni a határt. A leköszönő német kancellár, Angela Merkel egyeztetett Aljakszandr Lukasenka fehérorosz elnökkel telefonon, amit hevesen kritizált a lengyel kormány, mert ezzel többek között legitímálta Lukasenka fehérorosz diktátor elnöki pozícióját is.

A koronavírus járvánnyal kapcsolatos intézkedések egyre kevésbé kerültek a viták keresztútjába. Május elejétől megindultak a fokozatos enyhítések, a hónap végére gyakorlatilag minden szektor újraindult. Az oltási kampány az európai átlagnak megfelelően haladt idén, tavaszra pedig már nem volt hiány vakcinákból sem. A kormánynak problémát legfeljebb a lakosság egy nagyobb részének vakcinától való vonakodása okozott.

Az amerikai tulajdonban lévő, ellenzéki televízió ellen irányuló, a médiacsoportokra legalább ötven százalékos hazai tulajdonrészt előírányzó „Lex TVN” törvénytervezet apropóján szakított egymással végül a PiS és a Jarosław Gowin vezette Megegyezés (Porozumienie). A politikai fordulat mégsem volt meglepetés, hiszen a konfliktus valójában a 2019-es választás óta folyamatosan fennállt. A törvényről szóló szavazás előtt egy nappal Mateusz Morawiecki kormányfő felmentette Gowint a miniszterelnök-helyettesi pozíciójából, majd másnap a szavazáson Gowin és négy társa az ellenzékkel együtt szavazott. A többi frakciótag viszont a kormány mellett maradt. Gowin oldalváltásával azonban kiszámíthatóbbá váltak a kormány

körüli erőviszonyok. A jogszabály elfogadásához szükséges többséget végül a rendszerellenes, de nemzeti elkötelezettségű Paweł Kukizék, valamint a Konföderáció (Konfederacja) támogatásával oldották meg.

Egyelőre nem tudni, kiből lehet majd a jövőben a lengyel jobbközép erők vezetője. Kaczyńskit nyáron újra megválasztották a PiS elnökévé, majd októberben lemondott a kormányfő-helyettesi pozíciójáról és azóta már csak a pártelnöki teendőit látja el, de továbbra is a lengyel jobboldal vezető politikusa maradt. Habár Kaczyński bizalmát egyelőre inkább Mateusz Morawiecki bírja, aki elnökhelyettes is lett a kormánypártban, mégis a PiS vezető elitje kezd a kormányfőtől eltávolodni, és akár a leváltását is szeretné elérni. Ezért is állították fel az év elején Morawiecki mellett a Politikai Tanácsadók Tanácsa nevű testületet is. Ebbe ismertebb PiS-es politikusok kerültek be, hogy hidat alkossanak a párt vezető csoportjai és a miniszterelnök között, ami nyilván szűkíti a kormányfő mozgásterét is.

Kaczyński szeretne alternatívát találni a Zbigniew Ziobro által vezetett Solidarna Polskával (SP) való együttműködésének. A Paweł Kukizzal megkötött megállapodás hosszabb távon is működőképes lehet, azonban mivel Kukizék a stabil többség biztosításához még nem elegendők, a PiS a Lengyel Néppárt (PSL) politikusainak egy részét is igyekszik megnyerni. A kormánypárt emellett törekszik arra, hogy a törvényhozásból „felfelé buktasson” olyan képviselőket, akik helyére inkább a párt vezetéséhez lojálisabb tagok kerülhetnek be. Mindezek a folyamatok összességében a kormányzáshoz szükséges stabil pártháttér megerősítését mutatják.

Mind a jelentős EU-s nyomás, mind a belpolitikai harcok következtében a PiS politikájában egyre inkább érződik a centrum felé történő elmozdulás. Egyre jellemzőbb, hogy ad hoc politikai kérdésekben a kormány az ellenzék valamelyik pártjának támogatását is igyekszik megszerezni. Egyesével keresnek támogatókat, illetve mérik fel, hogy megszerezhető-e a többség a Szejmben egy adott ügyben. Természetesen a jelentősebb rendszerátalakító elképzelések megvalósítására a kormánynak már nincs sok lehetősége, viszont a mindennapi kormányzáshoz szükséges támogatás megszerzése egyelőre sikeresnek tűnik.

Az államfő Andrzej Duda ősszel aláírta a „Lengyel Rend” elnevezésű új adótervezetet, ami elsősorban már a járvány utáni időkről szól. Sok pozitív változás található benne a lengyel munkavállalók, családok és nyugdíjasok számára is. Ezeknek a kedvezményeknek az alapja, hogy a lengyel gazdaság régiós szinten is a makrogazdasági mutatók alapján az egyik legjobb teljesítményt mutatja fel. Így várhatóan lesz fedezete az intézkedéseknek. A Lengyel Rend egyik eleme a személyi jövedelemadó-mentesség minimumértékének megemlése, de a dolgozó nyugdíjasok számára is nyújt kedvezményeket. Nekik egy adott jövedelemhatárig nem kell majd adót fizetniük. A kormány újabb családtámogatási intézkedésekről is döntött, elsősorban a nagycsaládos szülők esetében bővítik a támogatásokat.

Lengyelországban tavasszal jelentős figyelmet kapott az Európai Unió új Helyreállítási Alapja, aminek a lengyelek lettek az egyik legnagyobb haszonélvezői a régióban. Az összesen 770 milliárd zlotys (60 000 milliárd forint) forrás körül a többi környező országhoz képest sokkal több belpolitikai vita alakult is ki ezért, így a program elfogadása sem csupán egy formális folyamat eredménye lett. A szavazást megelőzően az SP jó előre jelezte, hogy nem fogja megszavazni a tervezet ratifikációját. Ezzel az ellenzék akár meg is béníthatta volna a törvényhozást, mivel fennállt a veszélye, hogy a PiS-nek végül nem lesz meg a többsége a szavazásnál. Főként a posztkommunista Demokratikus Baloldal Szövetségére (SLD) épülő

Baloldal (Lewica) végül a sokadik egyeztetés után együtt szavazott a legnagyobb kormánypárttal. Ez önmagában komoly vereséget jelentett a legnagyobb ellenzéki pártnak, a Polgári Platformnak (PO) is. Ezután a PO még megkísérelte lelassítani a folyamatot a felsőházban, de újra eredménytelenül jártak. Ugyanakkor az, hogy a Baloldal (Lewica) szavazataira is szüksége volt a kormánynak, ami jelzi, hogy mennyire instabil volt a parlamenti többség az év során.

Az ellenzék kormányváltó potenciálja nőtt Lengyelországban a 2021-es évben, de a kormány leváltásához szükséges politikai egységet még nem tudnak felmutatni. Egyelőre nehezíti a szövetségkötési folyamatot az, hogy a tavaly a közéletbe az elnökválasztások során berobbanó Szymon Hołownia stabilizálni tudta pártját a Lengyelország 2050-t (Polska 2050) a politikai térben.

A lengyel kormány a testületen belüli erős fluktuáció, a koalíció szétesése és végeredményben papíron a kormányzati többség megszűnése ellenére is képes volt stabilizálni a hatalmát. A belpolitikai feszültségek mellett komoly támadásokat intéztek a lengyel vezetés ellen a nemzetközi szinten nyugati és keleti irányból egyaránt.

A lengyel gazdaság régiós szinten stabil eredményeket mutat fel. A pozitív értéket jelző makrogazdasági mutatók megelőlegezik az egyre szélesebb körű szociális jellegű intézkedések további bővítését. Mindez csak határozott politikai támogatás mellett valósítható meg. Látszódik, hogy belpolitikai, koalíciós bizonytalanságok ellenére a kormány továbbra is stabil alapokon áll. A kormány társadalmi támogatottsága a járvány következményei ellenére is magasnak mondható, 35 százalék körüli, ami az ország keleti határán kirobbant konfliktus következtében várhatóan tovább fog nőni. Széleskörű kormánybuktató hangulat nincs, de több kormányellenes tiltakozásra is sor került idén ősszel. A kormány nemcsak a járvány végét, hanem az új uniós költségvetési időszak pénzügyi forrásait is várja, hogy azok felhasználásával társadalmi támogatottságát is erősítse. A Lengyel Újjáépítési Terv életbe lépése mindezt elősegítheti.

Az alkotmányos intézmények közötti viszony sem felhőtlen. A kiegyenlített belpolitikai erőviszonyokat, illetve a PiS vezette kormány instabilitását jelzi, hogy hosszú ideig nem sikerült új ombudsmant választani, és csak hatodik nekifutásra szavazta meg annak személyét a Szejm. Mivel mind a két kamara támogatására szükség van, ezért még nehezebb volt megfelelő kompromisszumra jutni. Az új ombudsman megválasztásának ilyen mértékű elhúzódása súlyos közjogi aggályokat is felvetett. Andrzej Duda államfővel viszont érdemi konfliktus nem áll fenn.

Az idei évben nagy figyelem hárult a lengyel alkotmánybíróságra. Mateusz Morawiecki miniszterelnök ugyanis a taláros testülethez fordult a bíróságok régóta kritizált szerkezeti reformjával kapcsolatban. Mivel az EU csak a tagállamok által a Szerződésekben meghatározott hatáskörökkel rendelkezik, ezért a lengyel értelmezés szerint a bírósági működéssel kapcsolatos kérdések tagállami hatáskörben maradtak, így azokba nincs beleszólása az EU-s intézményeknek. Az alkotmánybíróság végül októberben a kormány számára előnyös döntést hozott.

Lengyelország - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Több minisztercserre történt		0
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A kormánytöbbség küszöbén egyensúlyoz a kormánypárt, többször volt szüksége ellenzéki szavazatokra		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Nincsenek a kormányzást veszélyeztető konfliktusok		1
Társadalmi támogatottság	35 százalék		0
Összpontszám			0

Lengyelország – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	1
	-2,5		4,9	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	45,6	57,4	54,7	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	1
	3,3	3,2	3,3	
Átoltottság	54			0
Összpontszám				2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Csehország

Andrej Babiš kormánya elvesztette az őszi választást. A V4-es összefogást preferáló és a magyar kormánnyal is jó kapcsolatokat ápoló cseh kormány népszerűségét megviselte a járvány és annak hatása. Az egyik leggazdagabb cseh vállalkozó, Babiš által alapított Elégedetlen Polgárok Akciója (ANO) hiába ért el jó eredményt a választásokon, két baloldali szövetségese kiesett a parlamentből, így sikeres ellenzéki kihívói alakíthatnak sokpárti kormányt Petr Fiala, a konzervatív Polgári Demokrata Párt miniszterelnök-jelöltjének a vezetésével.

A járványhelyzet mellett a cseh közélet legfontosabb témája idén természetesen az általános országgyűlési választások voltak. A Babiš-kormány támogatottsága fokozatosan forgácsolódott szét a koronavírus-járvány berobbanásától kezdve. A harmadik hullám még súlyosabb problémákat okozott az egészségügyben, és egyben tovább rontotta a kormányzó Elégedetlen Polgárok Akciója (ANO) és koalíciós partnereinek, a szociáldemokratáknak és a kommunistáknak az esélyeit az őszi parlamenti választásokra. A cseh járványügyi mutatók világviszonylatban is a legrosszabbak közé tartoznak. Volt, hogy az ország világszínre számított lakosságárányosan a fertőzések számában. Különböző magyarázatok születtek arra, hogy vajon mi az oka az eredménytelen válságkezelésnek. Ilyen magyarázatok voltak a járvány rossz menedzselése, a szakértők véleményének figyelmen kívül hagyása, az elkésett intézkedések, a rossz egészségügyi rendszer, a nem megfelelő kommunikáció a lakossággal. A sikertelen járványkezelésnek miniszteri szinten is lettek következményei, csak egészségügyi miniszterből kettő is távozott a kormányból a járvány kezdete óta.

A járvány kitöréséhez képest egy év alatt felére zuhant vissza a Babiš-kormány bizalmi indexe 2021 tavaszára. A társadalom jelentős része végig szkeptikus maradt a kormányzat járványkezelési képességeivel kapcsolatban. Súlyos etikai botrányok is roncolták a kabinet megítélését, például az egyik volt egészségügyi miniszter, Roman Prymula tanácsadója azután került ki a kormányfő közvetlen környezetéből, hogy februárban a korlátozások idején a VIP-páholyból követett végig egy hazai focimeccset. Tavaly még nem tűnt biztosnak, hogy a járvány alááshatja a kormány stabil pozícióját, és kihatással lesz a következő kormány összetételére. Idén a harmadik hullám során kezdett egyértelművé válni, hogy az ANO népszerűsége lassú mértékben, de folyamatosan esik vissza, és a lehetséges koalíciós partnerei a szociáldemokrata ČSSD, valamint a kommunista KSČM pedig egyre inkább a parlamenti küszöb környékén mozogott. A járványkezelés eredménytelensége előrevetítette a kormánypártok választási bukásának lehetőségét.

A kormánypártok számára kedvezőtlen helyzetnek pozitív következményei is lettek, például a gyülekezési szabályok szigorodása miatt megszűntek az évek óta tartó, sok választót megszólító tömegmozgalmak, amelyek a Babiš-kormányhoz kötődő korrupciós ügyek miatt robbantak ki korábban. Az EU-s vakcinabeszerezési problémák miatt Csehország sem maradt ki a keleti vakcinák beszerzésével kapcsolatos politikai vitákból. Mivel Csehország Oroszországgal és Kínával is konfliktusba keveredett az utóbbi időben, ezért a Szutnyik és a Sinopharm beszerzésének gondolata tovább rombolta a kormánykoalíció egységét és megítélését az év elején, ezért a kormányfő és az egészségügyi miniszter csak óvatosan mertek véleményt formálni a vakcinabeszerezés nemzetközi diverzifikációjával kapcsolatban.

Miután szeptemberben Babiš pártja szoros eredménnyel, de elvesztette a választásokat, bizonytalan helyzet alakult ki. Az államfő éppen a választások napján került kórházba, hetekig

nem tudott senki sem dönteni az új kormány megalakulásával kapcsolatos kérdésekben, az azonban hamar egyértelművé vált, hogy Babiš nem tud kormányon maradni, és a hatalmat a korábbi ellenzéki erők fogják átvenni. A választásokat megelőzően két tömb körül formálódott az ellenzéki együttműködés. Egyrészt a Kalózpárt (Piráti) és a STAN intézményesedő választási koalíciója körül, másrészt egy hárompárti választási összefogás, a jobboldali-konzervatív Polgári Demokrata Pártból (ODS) és KDU-ČSL, valamint a liberális TOP 09 részvételével. Habár az ellenzéki erők támogatottságának növekedése lefékeződött a választások előtti hónapokban, de az előrejelzések szerint látható volt, hogy az ANO támogatottságát közösen elérhetik. Babiš bukását végül elsősorban korábbi szövetségeseinek rossz eredményei okozták, hiszen az ANO éppen csak lemaradt az ellenzéki összefogástól, viszont a szociáldemokraták és a kommunisták is kiestek a parlamentből.

November végére a kormányt alakító koalíciók megállapodtak a miniszterjelöltekben. Az új kormányfő Petr Fiala politológus a Polgári Demokrata Pártból érkezik. Az utolsó pillanatban is vita volt az egyes miniszterek személyéről, a Kalózpárt például nem minden jelölttel értett egyet, de maga az államfő is úgy nyilatkozott, hogy nem hajlandó minden minisztert kinevezni, például épp az új kalózpárti külügyminisztert. Marian Jurečka, a KDU-ČSL elnöke végül november végén bejelentette, hogy a koalíciós résztvevők megegyeztek a kormány összetételében. A kabinetnek tizennyolc tagja lesz. Az ODS az új kormányban öt tárcát kap, a Polgármesterek és Függetlenek (STAN) négyet, a KDU-ČSL és a Kalózpárt hármat, a Hagyomány Felelősség Prosperitás (TOP 09) pedig kettőt.

A Visegrádi Együttműködés szempontjából is ki kell várni, hogy lesznek-e változások az új cseh kormány külpolitikai elképzeléseiben. Az európai ügyekért felelős miniszterjelölt szerint az együttműködés ugyanis „túl van értékelve”. Mikuláš Bek (STAN) az alakuló új cseh kormány miniszterjelöltje szívesen gyengítené Csehország kapcsolatait a mostani lengyel és magyar kormánnyal, helyette a nyugat-európai országokra koncentrálna jobban. Ennek ellenére a Visegrádi Csoportot a következő cseh kormány is várhatóan fontosnak ítéli meg. A cseh politikusok általában alapvető fontosságú szövetségnek tartják a V4-et. A koalíciós szerződés is a V4-et az Európai Unióval és a NATO-val azonos szintre helyezte. A koalíción belül elsősorban az ODS támogatja jobban a magyar miniszterelnökkel és a lengyel kormánypárttal való szövetség fenntartását.

A cseh gazdaság régiós szinten is csak lassabb ütemben tudott talpra állni. Az OECD nyári előrejelzései alapján az éves növekedés mértékét 5,8 százalék körülre tervezték, a munkanélküliség pedig 3,9 százalék körül stagnál. A járványkezelés hatásai negatív módon befolyásolják a gazdasági közhangulatot, kétezer vállalat ment csődbe, és tízezer magánvállalkozó szüntette be a tevékenységét, így öt éve nem látott mélypontra került a regisztrált vállalatok és egyéni vállalkozók száma. Habár rekordot döntött az államadósság mértéke, az mégis az éves GDP 36,5 százalékát elérő arányával még mindig az ötödik legalacsonyabbnak számít az EU-ban. A járvány miatti korlátozások okozta helyzet következtében néhány ágazat krízishelyzetbe került, többek között a turizmus, illetve a nyersanyaghiánnyal küzdő építőipar is, miközben a szolgáltatások átlagon felül teljesítenek Csehországban. A nehezebben talpra álló gazdaság teljesítménye mögött egyre instabilabbá váló politikai kormányzás állt a háttérben az utóbbi esztendőben. A kormányzati stabilitás csökkenése végül Csehország esetében is kihatott a politikai teljesítményre.

A választást megelőző időszakról elmondható, hogy a Babiš-kormány társadalmi támogatottsága nem csak a járvány és annak kezelése miatt romlott meg, ehhez hozzájárultak a koalícion belüli nézeteltérések, a kormányfő konfrontatív stílusa, amely csak növelte a kormányzaton belüli feszültséget, mindezek mellett az ellenzéki együttműködés is egyre jobban kezdett összeállni. A kisebbségi kormány végül tavasszal de facto is kisebbségbe szorult, mivel a csendestársként működő kommunisták megvonták a támogatásukat a kormánytól, felmondták a koalícióval kötött külső támogatási megállapodásukat. Az ANO-ČSSD szövetség így már ténylegesen is kisebbségbe került az alsóházban, ezzel a kormány törvényalkotási dinamikája is csökkent, de nem járt együtt a kormány bukásával, mivel a régi szövetségesek a bizalmi szavazáskor távolmaradásukkal segítették hatalomban tartani Babiš-t a választásokig.

A kormányon belül is több személyi változásra került sor, a kabineton belüli bizonytalanság kihatott a kormánypártokra is. Több olyan botrány is kitört idén a végrehajtó testület körül, amely a legnagyobb kormánypárt, az ANO alapjait sem kerülték el, például nyilvánosságra kerültek a párt frakcióvezetőjének, Jaroslav Faltýnek kompromittáló, politikai és üzleti befolyásolási kísérleteiket tartalmazó naptárbejegyzései is.

Az ANO inkább a kormányfő személyéhez kapcsolódó kihívásokkal szembesült, a kisebbik koalíciós partnere viszont sokkal súlyosabb helyzetbe került. Az egykori hatalmas balközép párt, a Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) tartósan parlamenti küszöb alá került. A szociáldemokraták szavazói teljesen lemorzsolódtak, mivel a párt vezetése nem talált hiteles témákat, hogy meg tudja magát különböztetni a többi politikai erőtől. Ezzel a párt tizenöt év alatt elveszítette szavazói nyolcvan százalékát, ami a párt képviselőházból történő kiesését okozta.

Az ellenzék sikeres összefogást mutatott fel, egymástól függetlenül két különböző centrumban koncentrálnak az összefogás. Ez a két egymással jól együttműködő csoport így könnyebben tudott közös koalícióra lépni. Természetesen a sikeres kormányzashoz a kezdeti eredményeken túl sokkal többre lesz majd szükség. A kohéziót meg kell teremteni és fenn is kell tartani a koalícióban. Látható, hogy már a tárcák elosztásakor is előkerültek az ellentétes elképzelések és érdekek, a jövő eldönti, hogy működőképes lesz-e az új összefogás.

Összességében Csehországban idén a kormány instabilitását jelezte a testületen belüli fluktuáció növekvő mértéke, illetve a kisebbségi kormány valódi kisebbségi kormányzásba kényszerülése is. Az alkotmányos intézmények között is kialakultak viták, de az államfő és a korábbi kormányfő viszonya alapvetően stabil maradt, és kiegyensúlyozottságot mutatott. A kormány csökkenő társadalmi támogatottsága végül egy választás során elért kormányváltáshoz vezetett el.

Csehország - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Választás során történt kormányváltás		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A régi kormány elvesztette a többséget, az újat várhatóan komoly világnézeti különbségek fogják feszíteni		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Voltak viták, különösen a Szenátussal, a korábbi kormányfővel jó kapcsolatot ápoló Miloš Zeman új kabinetéhez fűződő viszonya kérdéses		0
Társadalmi támogatottság	49 százalék		0

Csehország - teljesítmény			Pontszám
GDP-növekedés	2020		-1
	-5,8		
Államadósság	2021*		-1
	3		
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	0
	30	37,7	
Átoltottság	2019	2020	1
	2	2,6	
Összpontszám			-1

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Szlovákia

Igor Matovič egy évig tudott miniszterelnök maradni. Tavaly a járvány európai betörésekor nyerte meg a választásokat az Egyszerű Emberek (OLaNO) élén. A sokpárti, instabil alapokon álló koalíció dezintegrálódása már tavaly elkezdődött, végül év elején radikális változások zajlottak le, mire Matovič márciusban lemondott. Utódja, saját korábbi pénzügyminisztere, Eduard Heger elődjéhez képest konszenzusorientáltabb politikát folytat. Egyelőre stabilizálta a kabinetet belülről, de a koalíció tartósságának kérdése továbbra is komoly bizonytalansági faktor a szlovák belpolitikában. Ráadásul a Robert Fico és Peter Pellegrini korábban elmérgesedett viszony javulásával egyre inkább kezd körvonalazódni egy ellenzéki alternatíva.

A Matovič-kormány nem tudott megbirkózni a koronavírus-járvány kezelésével és a koalíciós pártok vezetői között kialakult bizalmi válsággal. A hétről hétre folyamatosan növekvő bizonytalan helyzet válságosra fordult, és végül kora tavasszal a kormány bukásához vezetett. Néhány hét leforgása alatt hat miniszter is lemondott, majd március végén maga a kormányfő, Igor Matovič is átadta a kormányrudat. A négypárti koalíció alkotta kormány a miniszterelnök-váltást követően végül változatlan formában folytatta a munkáját. Az új miniszterelnök a korábbi pénzügyminiszter, Eduard Heger lett, aki szintén a koalíciót vezető párt soraiban politizál. Matovič és Heger tárcát cseréltek, a korábbi miniszterelnök tehát a fajsúlyos pénzügyi tárca élén folytathatta a kormányon belüli munkáját. A koalíció pártjai megtartották az eredeti tárcafelosztás szerint felügyelt minisztériumaikat, a távozott kormánytagok is visszatérhettek a kabinetbe. Amíg Igor Matovič saját unortodox megoldásait próbálta a kormányon keresztül áterőltetni, például a rendszeres kötelező tesztelésre összpontosított, addig Richard Sulík, a libertariánus Szabadság és Szolidaritás (SaS) elnöke és egyben gazdasági miniszter Matovič politikai alternatívájaként vállalkozóbarát elképzeléseivel hamar a legnépszerűbb kormánypárti politikussá vált. A két politikus közötti – sokszor személyeskedésig fajuló – ellentét következtében márciusban az SaS ideiglenesen távozott is a kormányból. A párt a visszatérését követően is a négypárti koalíció belső ellenzékének számít.

A kormányfő leváltásával hiába szerették volna a koalíciós együttműködést megerősíteni és a belső konfliktusokat csillapítani, kompromisszumkeresésre ösztönözni a különböző feleket, ez Heger hatalomra kerülésével sem sikerült. Lehetséges, hogy az új kormányfő – elődjével szemben – már nem keveredik nyílt konfliktusba egyetlen koalíciós vezetővel sem, de gyenge karizmája, valamint hiányzó pártpolitikai háttérrel miatt a koalíciós partnerek vitáit érdemben mégsem képes megelőzni vagy legalábbis tompítani. A kormányon belüli növekvő feszültséget a koalíciós partnerek közötti eltérő ideológiai nézetkülönbségek okozzák, és ezek egyre áthidalhatatlanabbnak tűnnek. A keresztény-konzervatív és a liberális színezetű szárnyak, csoportosulások közötti különbségek egyre jobban kiütököznek. A koalíciós konfliktusok folyamatosan erodálják a kormány népszerűségét is. Az OLaNO támogatottsága a 2020 tavaszi 25 százalékos választási eredményéről 2021 nyarára a harmadára esett vissza.

Az év elejétől kezdve a Matovič-kormány társadalmi legitimitációja folyamatosan gyengült, de ez nem csak egyszerűen a koronavírus-járvány okozta kihívásoknak és a járványkezelés eredménytelenségének tudható be. A társadalom kormány iránti bizalmatlanságának több oka is van. A volt kormányfő saját koalíciós partnereit rendszeresen kritizálta, sokszor vulgáris

megjegyzésekkel illette őket, a koalíciós felek egymás közötti viszonyát szintén a kölcsönös bizalmatlanság, és egymás politikusainak folyamatos támadása jellemezte. A koalíciós erők népszerűségvesztésével párhuzamosan a legnépszerűbb párttá tavaszra a Smerből kivált korábbi miniszterelnök, Peter Pellegrini vezette új tömörülés, a Hang (Hlas) vált. A nagy ellenzéki pártok csöndben építkeznek és kívárnak, hiszen a kormány kevésbé sikeres válságkezelő intézkedései hosszabb távon az ellenzék malmára hajtják a vizet. A Hlas stratégiája, hogy a nagyobb konfliktusok elkerülésére játsszon. Stabil, nyugodt, de kritikus ellenzéki erő képét mutatja. Eközben az egykori miniszterelnök, Robert Fico és az általa vezetett Smer aktívabb ellenzéki politikát, erősebb kritikát folytat a kormánnyal szemben. A Smer támogatottsága enyhén emelkedni is kezdett ebben az évben. A korábban rossz viszonyban lévő Fico és Pellegrini nyíltan már kevésbé támadják egymást, ami előrevetítheti a két párt között egy esetleges kormányváltás utáni együttműködés lehetőségét.

A járványhelyzet kezelését sokan kritizálják, több rendszerellenes tüntetésre is sor került idén. A hatályos járványügyi korlátozások, valamint a demonstrálók szervezetlensége miatt kezdetben csupán pár száz demonstráló jelent meg ezeken, ráadásul nem csatlakoztak rá ellenzéki vezetők, illetve szervezetek sem. A nyártól kezdve egyre nagyobb és egyre több tüntetésre került sor, elsősorban a járványügyi intézkedésekkel szemben, immáron országszerte. Az ellenzék nem ilyen marginális akciókkal próbálkozott, hanem globális támadást intézett a kormány ellen. Legjelentősebb politikai lépésük az előre hozott választások kiírásáról szóló népszavazás érdekében tett aláírásgyűjtési akciójuk volt. Ezzel hosszabb távon is sikeresen napirenden tudják tartani a kormányváltás ügyét. Habár az államfő kérésére az alkotmánybíróság elutasította a kezdeményezést még nyár közepén azzal, hogy a témában nem lehet kiírni népszavazást, mégis a szükséges 350 ezer helyett másfélszer annyi aláírást sikerült gyűjteni. Ennek ellenére továbbra is napirenden tartják a témát. Később, a november 17-i állami ünnep alkalmából tartott egyik kormányellenes demonstrációt a Smer szervezte, ahol Robert Fico bejelentette, hogy ismét aláírásgyűjtésbe kezdenek az előrehozott választásokról szóló népszavazás kiírásáért.

A Szlovák Költségvetési Tanács őszi jelentése szerint az ország gazdasága uniós viszonylatban a legrosszabb fenntarthatósági mutatóval rendelkezik, amiben az előző kormány gazdaságpolitikája és a járványhelyzet következményei is szerepet játszanak. Az ország államadóságának mértéke 2020-ra a GDP 60,6 százaléka volt, ami 12,4 százalékpontos növekedést mutat egy év alatt. A munkanélküliségi ráta is magas, 7,7 százalék körüli. Nyár végén döntött a kormány a minimálbér 646 euróra emeléséről, ami 23 eurós emelkedést jelent 2020-hoz képest. A fontosabb gazdaságpolitikai mutatók meglehetősen kedvezőtlenek Szlovákiára nézve, láthatóan a kormányon lévő koalíciós pártok közötti konfliktusok sem segítik elő egy egységes, hatékony gazdaságpolitikai irány tartását. Érzékelhető, hogy a gyengébb gazdasági teljesítmény összefügg az erős kormányzati akarat hiányával, a kormányzat fragmentált működésével.

A kormány belső egysége, a mögötte lévő koalíciós pártháttér stabilitása tavaszra szinte megszűnt Szlovákiában. A koalíciós erők az év elején összhang nélkül, jobbra egymás munkáját tudatosan akadályozva politizáltak. A kormányzati káosz, a belső konfliktusok hatással voltak a kormány személyi összetételére, az egyes miniszterek kormányból történő

kiválására is egészen addig, amíg Matovič kormányfő kénytelen lett lemondani. A koalíciós kabinet alkotmányozó többsége a miniszterelnökváltással mégsem szűnt meg, néhány kilépés ellenére a kormánykoalíció stabil parlamenti többséggel vágott bele a munkába Heger eskütételét követően. A 150 tagú parlamentben a kormányváltáskor 93 fős többség állt az új kormány mögött. A kormányon belüli ellentétek azonban a tavaszi miniszterelnök-váltást követően is megmaradtak, amit több jelentős szavazás során is tapasztalni lehetett a szlovák törvényhozásban. A gyengébb kezű Heger új kormányának alapvetően változatlan programjával továbbra sem ért egyet számos kormánypárti képviselő sem.

Egyelőre azonban nem alakult ki valódi kormányzóképes alternatíva a másik oldalon, bár Pellegrini és Fico közeledése biztató a kormányváltásban reménykedőknek. Ettől eltekintve azonban az ellenzéki pártok a kormány gyengesége ellenére egyelőre megosztottak maradtak. Egyetlen ideológiai blokk sem tudna önerőből kormányt alkotni egy esetleges előrehozott választás során, a következő választásokra így lehet, hogy csak 2024-ben fog sor kerülni.

Sajátos inkohereciát jelző tüneteket mutat a kormány belülről. Érdekes példa Ján Mičovský agrárminiszter tragikomikus körülmények közötti kiválása a testületből. A számos szakmabelivel nézeteltérésbe keveredő Mičovský lemondott, miután a Szlovák Földalap élére kinevezett jelöltjét korrupciós ügyekben megvádolták. Két héttel később bejelentette, hogy meggondolta magát, és mégis maradna az agrárminisztérium élén. Percekkel a lemondó közleményt követően Eduard Heger miniszterelnök és Zuzana Čaputová államfő rögtön kijelölte Mičovský utódját, Samuel Vlčánt. A két közjogi méltóság arra hivatkozott, hogy az alkotmány nem ad lehetőséget az írásban kézbesített felmondás semmissé tételére. A kabinet instabilitását mutatja több más eset is. A nyáron Igor Matovič mint pénzügyminiszter elleni sikertelen bizalmatlansági indítványhoz kapcsolódó vitában sem az SaS, sem a legkisebb koalíciós fél, az Andrej Kiska volt köztársasági elnök által alapított Za ľudí nem állt ki a volt kormányfő mellett.

A Za ľudí felmorzsolódása szintén folytatódott idén. A koalíciós pártban konzervatív és liberális képviselők egyaránt helyet kaptak, a két tömörülés közti feszültség viszont akár Veronika Remišová pártelnök távozásához és belső tisztújításhoz is vezethet. A Za ľudíban zajló belharc a párt két minisztere, Veronika Remišová és Mária Kolíková között csúcsosodott ki. A küzdelem a párton belüli hatalmi pozíciók megszerzése miatt robbant ki. A helyzet odáig fajult, hogy a Za ľudí több képviselőjének is meg kellett válnia a kormányzati, közigazgatási posztjától. Végül Kolíková úgy döntött, elhagyja a pártot és hat képviselőtársával együtt az SaS-hez csatlakozik. Egy saját platformot hoztak létre Igazságos Szlovákiáért néven, és így lépnek át az SaS frakciójába, de nem lesznek párttagok. Kolíková sem lép be a pártba.

A legnagyobb koalíciós párt az OĽaNO sem tud belülről egységes maradni, mivel elsősorban aktivisták laza szövetségeként épül fel a szervezet. Például a gyermekmoleesztálással vádolt Ján Heráknek az OĽaNO frakciója mellett a parlamentből is távoznia kellett. A koalíciós megállapodásokat rendszeresen ignoráló, szintén OĽaNO-ban politizáló Martin Čepček frakciótagságát ideiglenesen felfüggesztették, mivel sorozatosan a szélsőjobboldali ellenzékkal szavazott és egyeztetett. Egy másik frakciótársuk, a korábban középiskolai tanárként dolgozó Jozef Bubnár pedig saját maga mondott le a mandátumáról a stresszre és a negatív közhangulatra hivatkozva.

A kormány és a többi alkotmányos intézmény közötti viszony jellemzően harmonikus. Nem alakult ki számottevő konfliktus sem az alkotmánybíróság, sem a parlament között. Az év elején Igor Matovič, akkor még miniszterelnök és Zuzana Čaputová államfő viszonya rossz volt. A stabilan legmegbízhatóbb politikai szereplőnek tartott Čaputová a márciusi koalíciós válság során közvetítő szerepet látott el a kormányzati szereplők között. Többször is a következmények levonására szólította fel Matovičot, majd márciusban már nyíltan meg is fogalmazta, hogy a kormányfőnek le kellene mondania. Matovič távozását követően az új miniszterelnök, Eduard Heger alatt csillapodtak a feszültségek közte és az államfő között. A két politikus közötti viszony stabilnak nevezhető. A bűnüldöző szervek között azonban komoly rivalizálás folyik, amelynek háttérben a különböző politikai erők ellentétje feszül.

Az idei kormányválság leküzdése ellenére is a leginstabilabb kormányok közé sorolhatjuk a szlovákot a régióban. Ugyanazok a miniszterek közül többen is ki-belépegettek a kormányból, valamint a miniszterelnököt is lecsérélték tavasszal. A koalíció továbbra sem stabilizálódott, a kormányprogram végrehajtása is veszélyben van, jelentős ügyekben koalíciós konfliktusok nehezítik a döntést, hiányzik az egységes politikai akaratra épülő program. A koalíciós erők társadalmi támogatottsága is csökkent az év során, az új kormány legitimitása is gyenge. Egyedül a többi alkotmányos intézménnyel való kapcsolatában nem romlott jellemzően a kormány viszonya, illetve az államfővel javított a korábbi fagyos kapcsolaton.

Szlovákia - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Lemondás utáni kormányfőcsere történt		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A kormányprogram végrehajtása veszélyben van, fontos ügyekben komoly koalíciós konfliktusokat látni		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Az intézmények jelentős részével jó a viszony, de belső háborúskodás zajlik a bűnüldöző szerveknél		0
Társadalmi támogatottság	23 százalék		-1
Összpontszám			-3

Szlovákia - teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	-1
	-4,4		3,8	
Államadósság	2019	2020	2021*	-1
	48,1	59,7	61,8	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	5,8	6,7	6,8	
Átoltottság	43			0
Összpontszám				-2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Ausztria

Az utóbbi évek eseményeihez képest is jelentős társadalmi és politikai kihívások érték Ausztriát 2021-ben. Mind a járvány elleni védekezés jegyében meghozott súlyos társadalmi intézkedések, mind az egyes kormánytagokhoz kötődő botrányok gyengítették a kormányzati stabilitást, amik végeredményben most már második alkalommal is Sebastian Kurz kancellár bukásához vezettek. Sőt, nemsokra rá utódja, Alexander Schallenberg is lemondott. A néppárti-zöld koalíció látszólagos stabilitása mögött egyre élesebb ideológiai feszültségek húzódnak, nehezítve ezzel a kormány működését.

A járvány mellett a folyamatos botrányok jelentették a legnagyobb kihívást az osztrák közélet résztvevői számára idén is. Támogató nélkül maradt az év elején az Osztrák Néppárt (ÖVP) a korrupcióellenes intézményi szerkezetátalakítási tervével. A gazdasági és korrupciós ügyekkel foglalkozó államügyészség (WKStA) helyett négy speciális ügyészség létrehozását akarta megvalósítani a Néppárt, de az Osztrák Zöld Párt (Die Grünen) nem támogatta a javaslatot. Egy másik javaslatuk az volt, hogy az újságíróknak a vizsgálati akták nyilvánosságra hozatalát megtiltsák, amit már nem csak a kormányzó Zöldek, hanem a Szociáldemokraták (SPÖ) és az Új Ausztria és Liberális Fórum (NEOS) is a sajtószabadság korlátozásaként értelmezett. Még a jelenleg ellenzéki Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) szerint is ezzel Kurzék háborút hirdettek az igazságszolgáltatás ellen.

A vakcinabeszerezési botrány szintén tavasszal robbant ki, miután kiderült, hogy az egészségügyi minisztérium dolgozói által elhallgatott információk miatt nem jutott megfelelő mennyiségű vakcinához az osztrák egészségügy. Ezzel párhuzamosan rázta meg az ország közvéleményét az ún. sms-botrány, amely már alapjaiban ingatta meg az Osztrák Néppártot. A két éve kirobbant Ibiza-botrány következtében napvilágra került korrupció-gyanús ügyletek kivizsgálására felállított „Ibiza-bizottság” által nyilvánosságra hozott sms-ek, e-mailek hétről-hétre sokkolták a közvéleményt. A botrányok sorozatát csak nyárra sikerült ideiglenesen megfékeznie a kormánynak, illetve Kurznak. A néppárti vezetés akkor tudta csak stabilizálnia az osztrák belpolitikai helyzetet, amikor afganisztáni menedékkérők júliusban brutálisan meggyilkoltak egy bécsi kislányt. Az ügy teljesen áttematizálta az osztrák közéletet, ennek következtében újra fellángolt a kitoloncolásról szóló vita, ami politikai szempontból jól jött Kurznak is. Az afganisztáni csapatok kivonását követő nemzetközi káosz miatt még inkább előtérbe került a menekültügyi kérdés. Karl Nehammer néppárti belügyminiszter többször kifejtette, hogy az uniós menekültügyi rendszer működésképtelen, és nagy hiba, amikor az EU külső határain a kerítésépítés támogatása helyett újabb menekülteket befogadó központok felhúzását támogatják.

Kurz körül mégis elfogyott a levegő, október 9-én váratlanul lemondott a kancellári posztról, miután a vesztegetés és hűtlen kezelés gyanúja miatt a hatóságok vizsgálatot indítottak ellene. Egyelőre nem lehet tudni, hogy ez Kurz végleges távozását fogja-e jelenteni a politikai élet csúcсарól. Utódja Alexander Schallenberg néppárti külügyminiszter lett, ezzel a lehető legkevesebb személyi változás történt a kormányon belül, így ekkor még aránylag stabilnak volt nevezhető a kabinet élén történt váltás folyamata. Kurz megtartotta a pártelnöki pozíciót és átvette a frakció vezetését is. Nemsokkal ezután azonban Schallenberg is lemondott, Kurz pedig minden bizonnyal távozik a politikából.

Mindeközben fertőzöttségi rekordok dőltek meg ősszel Ausztriában. November végén pedig már ötödször lép érvénybe kijárási tilalom az országban, amely december 12-ig fog tartani a beoltottnak, az oltatlanokra nézve viszont még tovább marad a rendelkezés. A lakóhelyét csak az hagyhatja el, aki munkahelyére, bevásárolni vagy orvoshoz megy. Hivatalosan bejelentették az általános oltási kötelezettség bevezetését is 2022. február 1-től. A kormány álláspontja szerint hiába uralkodott sokáig az a politikai konszenzus, hogy ne legyen kötelező az oltás, ez elkerülhetetlenné vált a kormány szerint a jelenlegi helyzetben. Egyre radikalizálódnak a kormányellenes tüntetések ősszel a fővárosban. A kormány lezárásokról szóló bejelentését követően negyvenezer ember vonult Bécs utcáira, a demonstráció mérlege 400 feljelentés, 6 letartóztatás, számos támadás az újságírók ellen. Nehammer belügyminiszter tájékoztatása szerint különféle csoportok vonultak Bécs utcáin, az aggódó átlagpolgároktól a jól ismert neonáci személyiségekig.

Azóta is egyre nő a feszültség a kormánypártok között is a járványkezelési kérdések miatt. Alexander Schallenberg ugyanis felszólította Wolfgang Mückstein zöldpárti egészségügyi minisztert a koalíció politikai irányvonalának követésére. Schallenberg köztudottan nem értett egyet Mückstein szigorával a járványkezelést illetően. A volt kancellár az éjszakai kijárási tilalmat is helytelenítette, nem beszélve a Mückstein által felvetett általános oltási kötelezettségről; hiába tiltakozott azonban a korábbi kormányfő, végül mindkét intézkedés bevezetésre került.

A politikai mellett súlyos gazdasági kihívások is nehezítik az ország helyzetét. Ausztria sem tudta kivonni magát a járvány gazdasági következményei, így például a munkanélküliség mértékének növekedése alól sem. A kialakult helyzetre reagálva az ellenzéki Osztrák Szociáldemokrata Párt (SPÖ) új munkahelyteremtő programot kívánt indítani, amelynek keretében 40 ezer államilag támogatott új munkahellyel támogatná a tartósan munkanélküliek munkaerőpiacra történő visszatérését. Ez egy, a szociáldemokratákhoz fűződő korábbi program újjáélesztése lenne, amelyet a néppárti-szabadságpárti kormány három éve szüntetett meg. Erre a problémára viszont megoldást kell találnia az osztrák politikai elitnek, hiszen a tartósan munkanélküliek száma egy év alatt majdnem a másfélszeresére nőtt. Ugyanakkor Ausztria adósságterhe is rekord magas a GDP-hez mérten, a nyárra elérte annak 90 százalékát. A kamatköltség most lett viszont először kevesebb a GDP egy százalékánál. Gernot Blümel pénzügyminiszter 2021 végére 89,6 százalékos államadóssággal számolt korábban.

A gazdasági kilátások a várthoz képest jobban alakulnak, de még mindig igen borúsak. Az Osztrák Kereskedelmi Kamara szerint a harmadik hullám alatti zárlat során hetente 1,7 milliárd eurós kára lett a gazdaságnak. A turizmusnak a GDP-n belüli nagy részaránya most jelentős problémát okozott az országnak. Ennek következtében Ausztriában a gazdasági visszaesés uniós összehasonlításban is az egyik legnagyobb lett 2020-ban, majdnem 8 százalékos. Az Európai Bizottság előrejelzései szerint az osztrák gazdaság a 2021-es év során csak 2 százalékkal fog bővülni, amivel csak a sor végén kullogna az EU-ban. A 2022-re megfogalmazott előrejelzés szerint is csak 5 százalékos növekedéssel kalkulálhatnak az osztrákok. Május végén 8,1 milliárd euróval megemelték a költségvetési deficitet is, ennek köszönhetően jelenleg 30,7 milliárd eurót tesz ki a költségvetési hiány. Az osztrák vállalatok viszont derülátóbbak, minden ágazatban jelentősen javultak a konjunktúramutatók. A vegyes képet mutató, de alapjában nem túl kedvező osztrák gazdasági teljesítmény mögött bizonytalan politikai alapok, változékonyabb kormányzati stabilitás is áll.

A kormány és a társadalom viszonya lassan romlott meg az év során. A járvány és annak társadalmi, valamint gazdasági következményei sem ásták alá a kormány támogatottságát teljesen, Sebastian Kurznak a népszerűségvesztése ellenére sem akadt valódi kihívója. Egységes alternatívát az ellenzék vele szemben eddig nem tudott felállítani, a bukását sem a kívülről jelentkező ellenzéki nyomás okozta. A társadalom egyre nehezebben viseli a járvány elleni védekezés jegyében meghozott egyre szigorodó intézkedéseket, ezért mind nagyobb tömegek tüntettek év elejétől fogva a kormány járványügyi politikájával szemben. A demonstrációk csak nyáron hagytak alább ideiglenesen.

A koalíciós pártok közötti viszony lényegében változatlan. A belső konfliktusok ellenére egyelőre nem valószínű, hogy szétesne a szövetség, mivel egyik párt sem engedheti meg magának, hogy megbukjon ez a sajátos összetételű kormány. A Néppárt ugyanis nehezen tudná megmagyarázni, hogy négy év alatt már a harmadik koalíciós partnerét „használja el”, miközben a Zöldeknek politikai bukást jelentene, ha a választási ígéreteik teljesítése nélkül távoznának a kormányból. Kurz lemondása is csökkentette a támadási felületet a Néppárton. A kormánykoalíció másik pártja, az Osztrák Zöldpárt nem helyezkedik szembe a Néppárral. Az ellenzéki pártok sokszor értetlenül nézik, hogy a zöldek minden szavazásnál támogatják a ÖVP-t, legyen szó a zöld igazolvány elfogadásáról vagy az Ibiza-Bizottság jogosítványainak megszüntetéséről. Hiába küzd tehát a kormánypárt komoly kihívásokkal, ez a politikai döntéshozatalra nincsen befolyással, még akkor sem, ha az ideológiai ellentétek viszont erős feszültséget gerjesztenek a koalíciós felek között is.

Az alkotmányos intézmények és a kormány közötti kapcsolatban az első negyedévben az ügyészség körül bontakozott ki konfliktus, mivel nem egy esetben a nyomozó hatóság ellenőrizetlenül kiszivárogtatta nyomozásainak eredményeit a médiának. Ezt a Néppárt kritizálta leginkább, hiszen sok esetben néppárti ügyek mögött politikai indítékokat vélt felfedezni. A legelhíresebb épp a pénzügyminiszterrel szembeni házkutatás elrendelése vagy az alkotmánybíróságtól származó, a volt igazságügyi miniszterrel kapcsolatos dokumentumok lefoglalása volt. Mindemellett Van der Bellen államfő és Kurz volt kancellár közötti együttműködést inkább a kölcsönös tisztelet jellemezte. Május végén viszont nyílt konfliktus robbant ki a kormány, illetve a legnagyobb kormánypárt és az alkotmánybíróság között. Az államfő szerint elfogadhatatlan volt Gernot Blümel pénzügyminiszter magatartása a késleltetett adatszolgáltatás miatt. Ezért a köztársasági elnöknek kellett fellépnie azért, hogy Blümel végre elküldje a kért iratokat az alkotmánybíróság számára. Ilyen jellegű kikényszerítő intézkedés példa nélküli az osztrák politikában. Van der Bellen ezt követően nyilvánosan állást foglalt a Néppárt vezetőinek és a kormánytagoknak az alkotmányos intézményekkel szemben tanúsított magatartása ellen, szerinte jogállamban senki nem állhat az igazságszolgáltatás és az Alkotmány felett.

Összeségében idén Ausztriában a folyamatosan gyengülő kormányzati stabilitás a kormány hirtelen és kétszeri bukásába torkollott. Schallenberg lemondása után kijelenthetjük, hogy egy elhúzódó válságról van szó. Az egyre élesedő viták és a végnélküli botrányok ellenére a koalíció még mindig stabilnak mondható, később fog kiderülni, hogy lesz-e olyan kancellár, aki úgy tudja ezt a kényes egyensúlyra épülő szövetséget egyben tartani, hogy nem kényszerül lemondásra. Az alkotmányos intézmények közötti konfliktusok a korábbiaknál is sokkal rosszabbul alakultak, számos belpolitikai feszültség itt csapódott le az osztrák politikai rendszer működése során.

Ausztria - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Kétszeri kancellárváltás		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A viták és botrányok ellenére a koalíció stabilnak mondható		1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Jelentősebb konfliktusok az államfővel és több intézménnyel szemben, főként a Sebastian Kurz-cal kapcsolatos botrányok kapcsán, de ezek a törvényhozói folyamatokat nem hátráltatják		0
Társadalmi támogatottság	37 százalék		0
Összpontszám			0

Ausztria - teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	-1
	-6,7		4,4	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	70,6	83,2	82,9	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	4,5	5,4	5	
Átoltottság	66			1
Összpontszám				0

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Magyarország

A magyar kormány helyzete még a járvány ellenére is rendkívül stabil. Orbán Viktor negyedik ciklusának végén tart. Hazai viszonylatban is abszolút rekordnak számít, hogy összesen 16 évet töltött, illetve tölt miniszterelnökként. A járvány okozta válság egy erős gazdaságot és rendkívül stabil kormányzatot próbált kikezdeni. Ennek ellenére a 2021-ben is sikeres volt a válságkezelés a gazdaság főbb mutatói, illetve a kormány stabilitása szempontjából is.

Magyarország politikai napirendjét az idén is a járványügyi helyzet, a járvány ellenei védekezéssel kapcsolatos kérdések határozták meg a leginkább. Jelentékeny válságkezelő programokat hirdetett meg a kormány az év elejétől fogva, amelyeket később is tovább bővített. Februárban jelentették be a Gazdaság-újraindítási Akciótervet, valamint a keleti vakcinák beszerzését is. A kormány a határozott járványkezelési politikája mellett aktív nemzetközi tevékenységet is folytatott. Nem csökkent a magyar kormány és az Európai Unió közötti konfliktusok száma, és az Orbán-kormány a Visegrádi Együttműködésre is komoly hangsúlyt fektet, de a magyar miniszterelnöknek főszerepe van az újonnan formálódó jobboldali európai párt létrehozásában. Eközben a belpolitikai szinten minden korábnál jelentősebb szociális és családügyi intézkedéseket jelentett be, vagy már meg is valósított a kabinet.

A jövő évi választások közeledte az ellenzék egyre aktivizálódó magatartásából is érződik. Szisztematikusan készülődnek 2022 tavaszára, az utóbbi évtized legjelentősebb ellenzéki összefogása kezd idén kirajzolódni. Mind a kooperáció mélységét, mind a benne résztvevők körét a lehető legszélesebbre tervezik a baloldali pártok. Az előválasztási kampány augusztus 23-án kezdődött és október második hétvégéig tartott, hogy az október 23-i nemzeti ünnepre egységesen kiállhassanak a baloldali ellenzéki összefogás résztvevői a közös miniszterelnök-jelöltjükkel az élen. Az ellenzéki előválasztás eredménye meglepetéssel szolgált. Az első fordulót követően Dobrev Klára, Karácsony Gergely és Márki-Zay Péter kerültek be a második fordulóba. A két forduló közötti néhány nap során váratlan fordulatok jellemezték a miniszterelnök jelölt-jelöltek viselkedését, a visszalépésekkel kapcsolatos ígéreteiket. Egymás kölcsönös zsarolása érdekes fordulatokat rejtett a második és harmadik helyezett között, hiszen Karácsony, aki többször is kijelentette, hogy nem fog visszalépni, mégis megtette azt, aki pedig az ő javára megígérte a visszalépést, végül nem lépett vissza. Így vált a második fordulóban Márki-Zay Péter Dobrev Klára kihívójává. Végül a hódmezővásárhelyi polgármester nyerte meg jelentős fölényrel az előválasztást (56,7 – 47,3 százalék), ami hosszabb távon akár fejtörést is okozhat a baloldali pártoknak és a szavazóiknak.

A magát jobboldalinak aposztrofáló és keresztény hitére rendszeresen hivatkozó Márki-Zay sokszor neoliberális gazdaságpolitikai kijelentéseivel az ideológiailag amúgy is erősen fragmentált ellenzék programját még inkább konfüzzá teheti. Orbán Viktor kihívójának ráadásul komoly pártháttér nélkül kell megküzdenie az erős és egységes kormánypárttal és vezetőjével szemben, miközben össze kell tartania az összefogásban résztvevő hat politikai pártot. A Nézőpont Intézet pártpreferencia-kutatása szerint novemberben a Fidesz-KDNP listájára a biztos szavazó pártválasztók közül 56, az egyesült baloldalra pedig 42 százalék szavazna. Ráadásul az intézet kutatása szerint Márki-Zay Péter az ellenzéki listához képest is csak fele olyan népszerű. A baloldali aktív szavazók 24 százaléka támogatja biztosan, viszont 62 százaléka más személyben keresné Orbán kihívóját.

Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) friss, őszi prognózisa szerint Magyarország a vártnál gyorsabb ütemben lábálhat ki a járvány gazdasági sokkjából. Az EBRD a tavalyi 5 százalékos visszaesés után az idén 7,7 százalékos, 2022-re pedig 4,8 százalékos gazdasági növekedést vár. A magyar pénzügyminiszter, Varga Mihály viszont óvatosabb, a tárca előrejelzései szerint inkább 6,8 százalékos növekedés várható, a korábbi 7–7,5 százalékos érték helyett. A vártnál valamivel kisebb növekedés oka elsősorban a súlyosabban alakuló negyedik járványhullám, az európai energiakrízis és a magasabb infláció lehet. A hosszú évek óta a rezsicsökkentéssel védett lakossági árakhoz képest az ipari nagyvállalatok energiaárai tíz hónap alatt több mint megkétszereződtek, ez csökkenti a termelékenységüket is. A Coface hitelminősítő intézet optimistább, így az eddigi A4-es helyett mostantól A3-as kategóriába sorolják át Magyarországot.

Más országokhoz hasonlóan a magyar gazdaságot is egyre erőteljesebben fékezik a kínálati problémák, az alapanyagok drágulása és az ellátás akadozása. Összességében azonban így is a harmadik negyedéves növekedés a második valaha mért legmagasabb érték az országban. A jegybank Monetáris Tanácsa az alapkamatot 30, az egyhetes betéti kamatot 70 bázisponttal növelte novemberben. Az MNB várakozása alapján ugyanebben a hónapban az infláció 7 százalék fölé emelkedik. A magyar kamatszint a térségben közepesen áll, alacsonyabb a cseh rátánál, de magasabb a lengyelnél.

A stabil kormányzás mellett a kiegyensúlyozott gazdasági működés eredményei nem csak makrogazdasági adatokban látszódnak meg. A gazdaság teljesítménye számos társadalmi, szociális intézkedés bevezetését, illetve kiterjesztését is lehetővé tette idén. Ezek az intézkedések is elsősorban a gyermekes családok (építési áfa csökkentése, 3 millió forintos lakásfelújítási támogatás, SZJA-visszatérítés) és a nyugdíjasok (nyugdíjprémium, 13. havi nyugdíj bővítése) jelentős mértékű támogatását szolgálják, nem utolsósorban pedig ezzel a járvány miatti világgazdasági válsággal szembeni küzdelmet erősítik. Az év vége felé megállapodott a kormány az érdekképviseleti szervekkel a jövő évre vonatkozó minimálbér szintjéről is. 2022-től 200 ezer forintra nő a hazai minimálbér, a garantált bérminimum 260 ezer forintra. Ekkora, 20 százalékos emelésre még nem volt példa Magyarországon, ami pedig a legnehezebb helyzetű társadalmi csoportok támogatását segíti elő.

A biztosnak tűnő fontosabb makrogazdasági mutatók és ennek eredményeképpen megvalósítható, jelentős méretű szociális intézkedések egy rendkívül stabil politikai háttérrel feltételezhetők. Nyilvánvalóan a gazdasági eredmények pedig tovább fokozhatják a politikai stabilitást, a két folyamat egymást erősíti. Erre pedig pár hónappal a választásokat megelőzően nagy szüksége van a jobboldali kormánynak. Kihívást jelent, hogy a régiós szinten jelentkező infláció Magyarországon is érezteti hatását.

A kormány és a társadalom viszonya a 2021-es évben továbbra is stabil maradt. A negyedik Orbán-kormány a járványkorszak egésze alatt is sikeresen meg tudta őrizni népszerűségét a teljes társadalmon belül. Miközben a régiókban számos helyen tapasztalhatók komoly tüntetéshullámok egyrészt a társadalmi korlátozásokkal szemben, másrészt a lezárások hatására bekövetkező gazdasági válság következtében, addig itthon a rendkívüli időszak ellenére sem alakultak ki tartós országos tiltakozások. Jellemzően a fővárosban tüntettek többször is a korlátozások feloldása mellett, de ezek jelentős társadalmi támogatottsággal nem rendelkeztek, periférikusak maradtak. A nagyobb ellenzéki politikai szervezetek sem próbáltak rácsatlakozni.

A kormány válságkommunikációja uralja a közbeszédet, az ellenzéki kritikák tartósan nem tudták háttérbe szorítani a kormányzati kommunikációt.

A kormány és az ellenzék között állandósult a járványkezelésről szóló konfliktus, ami hosszabb távon nem hozott elegendő sikert a baloldal számára. Komoly ellentét, szakmai és politikai vita alakult ki például a keleti oltóanyagok használatáról, a nyitás kérdéséről és általában a kormány járványkezelési kompetenciájáról. A különböző típusú vakcinák nemzetközi szinten történő elterjedése, a kérdés fokozatos háttérbe szorulása végül a kormány javára döntötte el a „vakcinaháborút”. Egy időre tematizálta tudta a közbeszédet az ellenzék a „Fudan-üggyel”, illetve az ún. Egyetemváros jövőjével kapcsolatos vita kirobbantásával, de végül sikerült a kormánynak háttérbe szorítani ezt a konfliktusforrást is. Ennél gyorsabban tudták a kezdetben jelentős zavart okozó lehallgatási, ún. „Pegasus-ügyet” kezelni. A komoly sajtóvisszhangot kiváltó téma a kormány eredményes kommunikációjának is köszönhetően alapvetően hamar lekerült a napirendről.

Az idei év sem eredményezett jelentősebb kormányátalakítást. Nem csak a 2010 utáni kormányzás egésze tűnik sokkal stabilabbnak a rendszerváltás utáni korszakhoz képest, hanem Orbán Viktor negyedik kormánya még a korábbi kabinetjeihez képest is nagyobb állandóságot, kiszámíthatóságot mutat. Miközben számos régiós országban permanens kormányválságok tapasztalhatók, több szomszédos ország (Szlovákia, Románia, Ausztria) miniszterelnöke, illetve kormánya ciklus közben meg is bukott idén, addig az egyre terebélyesedő nemzetközi válság ellenére sem gyengült a magyar kormány kohéziója. Működését, személyzeti politikáját tekintve kiszámítható és folytonosság jellemzi. A jelentősebb személyi változások is jól átgondolt stratégiai építkezés elemeinek tűnnek. Sok találgatásra adott okot például, hogy nyár közepén Biró Marcell, a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára helyére Bordás Gábor került. Október elején kiderült, hogy a váltás jól megtervezett volt, hiszen Biró Marcell a kormányfő körüli egyik kulcspozícióból kikerülve a nemrég megalakult Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságának (SZTFH) elnökévé vált. Ez az új, rendeletalkotási jogkörrel is ellátott hatóság látja el minden állami monopóliumhoz tartozó gazdasági vagy közhatalmi terület felügyeletét, azaz fajsúlyos intézménynek számít. A kormányon belüli erőviszonyokról leginkább a gazdasági és közösségi élet helyreállítása érdekében létrehozott két új Operatív Törzs felállítása árulkodik, amelyek vezetésével Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter, illetve Novák Katalin családokért felelős tárca nélküli miniszter lett megbízva. A két miniszter feladatköreinek további bővítése egyértelműen a kabinetben betöltött szerepük megerősítéseként is értelmezhető.

A korábbi évekhez hasonlóan a kormánypártok közötti viszony változatlanul rendezett. A Fidesz és a KDNP kapcsolatában továbbra sincs sem formális, sem informális szintű ellentét. Nem csak a kormányzó pártok között, hanem a Fideszen belül sem tapasztalható széthúzás, de még a korábbi konfliktusok mélyülése sem. Sőt a permanenssé váló nemzetközi válság, illetve a választások közeledte szintén inkább erősítette a táboron belüli kohéziót. Több olyan vezető politikus, háttérember, aki régebben a miniszterelnök legközvetlenebb köreihez tartozott, de vezető pozícióját elveszítette, meg tudta őrizni vagy vissza tudta szerezni a kormányfő bizalmát. A kormányzat munkájával, teljesítményével szemben korábban kritikát megfogalmazók, mint például Stumpf István, Navracsics Tibor vagy éppen Lázár János kapcsolata Orbán Viktorral szintén megerősödni látszódik. Ezt igazolja, hogy egyre több új feladatot, például kormánybiztosi megbízást kaptak idén és szerepük várhatóan tovább fog nőni. Alternatív politikai elképzelést a táboron belül senki sem kívánt megfogalmazni, hanem inkább stabil

szövetségesként dolgoznak. Mindez tovább erősíti a Fidesz néppárti szerepfelfogását, és azt, hogy egyre szélesebb társadalmi bázisra, értékrendszerre építkezzék.

A kormány stabilitása mellett az ellenzék egységessége, kormányzóképesége is nőtt az idei év során. Három elvesztett választást és több sikertelen formációban felépített összefogást követően az ellenzéknek nem maradt más esélye, csak a teljes, akár a saját egyéni elveiket is feladó együttműködés létrehozása, amiben egyetlen szempont érvényesül töretlenül, Orbán Viktor leváltása. Az ellenzéki erők tisztában vannak azzal, hogy egy újabb választási kudarc teljes átrendeződést hozhat az ellenzéki pártokon, illetve az egész pártrendszeren belül is. A korábbi eredménytelen kezdeményezésekkel szemben a 2022-es választásra készülő baloldali ellenzéki összefogás az év elejétől kezdve valódi eredményeket mutatott fel. Közös programjuk még nem teljesen letisztult, de egy saját, hatpárti koalíciós programtervezetet már sikerült felmutatniuk. Ebben egyértelműen adóemelésre összpontosítanak, valamint a Visegrádi Együttműködés gyengítését és az európai ügyészséghez történő csatlakozást tűzték ki célul. Legfőbb szándékuk pedig az elszámoltatás mellett az Alaptörvény felszámolása és egy új alkotmány létrehozása lenne. Mindezt ráadásul sokan alkotmány- és a jogállamiságellenes módon, akár legitim felhatalmazás nélkül, feles többséggel is megtennék.

Az ellenzéki összefogás legnagyobb eredménye az előválasztási rendszerben történő megállapodásuk volt. Miközben a járvány elleni védekezés során a kormány mellett az ellenzék nehezebben tudta a közéletet tematizálni, az előválasztás a politikai mozgósítás szempontjából sikeres eszköznek bizonyult. Az első forduló utáni belső harcok, személyi ellentétek viszont a látszólag egységesnek tűnő összefogáson belüli latens törésvonalakat mutatják. Az egyéni választókeretek esetében jellemző gyakorlattá vált a pártok saját jelöltjeinek visszaléptetése egy másik párt javára. A gyakorlat azt mutatta, hogy a valódi versengés helyett inkább a pártok közötti koordináció került előtérbe. Az összefogáson belüli konfliktusok később akár a kormánypártok számára is hozhatnak majd politikai hasznot.

Az ellenzéki pártok közötti erőviszonyok átrendeződése permanenssé vált. Az MSZP szerepe egyre periférikusabb, a Momentum mint az egyik legjelentősebb ellenzéki párt szinte majdnem az összefogás sereghajtója lett, amint azt Fekete-Győr András miniszterelnök-jelölt teljesítménye is mutatja. A Jobbik teljesítménye változékony, miközben sikeres volt a jelöltállításban, addig Jakab Péter pártelnök jelentősen alulszerepelt az előválasztáson. Egyedül a Gyurcsány-párt teljesítménye biztos, a párt népszerűsége folyamatosan erősödött, és ezzel egyértelműen az ellenzék legerősebb erejévé vált. Márki-Zay előválasztási győzelmével pedig előkerült a kérdés, hogy tarthat-e igényt saját párjátának, a Mindenki Magyarországa Mozgalomnak közvetlen parlamenti reprezentációjára a már kialakult ellenzéki összefogáson belül. Ha így is történne, sorsa akkor is Gyurcsány Ferenc kezében lesz; az utóbbi hónapok legfontosabb hozadéka, hogy egyértelművé vált; Gyurcsány az ellenzék igazi vezetője, az ő jóváhagyása nélkül érdemben sem Márki-Zay sem bármelyik másik párt nem tud lépni. Gyurcsány arra is utalt, hogy egy esetleges győzelem után egyáltalán nem biztos, hogy biztosítaná a parlamenti többséget Márki-Zay megválasztásához.

Az alkotmányos intézmények esetében az utóbbi évekkel megegyező trend körvonalazódik. Sem az államfő és a miniszterelnök között, sem az alkotmánybíróság, illetve egyéb közjogi intézmény, és annak vezetői részéről jelentős konfliktus nem alakult ki.

Magyarország a régió egyik legstabilabb kormányával rendelkezik, amely ráadásul az egyik leghosszabb ideje, közel tizenkét éve működik minden jelentősebb testületen belüli hatalmi

harc nélkül. Angela Merkel távozásával EU-s összehasonlításban is a leghosszabb, folyamatosan hatalmon lévő kormány lesz a Fideszé. Néhány évet leszámítva végig kétharmados többségű országgyűlési háttérre támaszkodhatott. Az alkotmányos intézmények vezetői is mind ebben az időszakban kerültek kinevezésre, komoly konfliktusba nem keveredtek a kormánnyal. Az ellenzéki erők pedig egészen az idei évig nem tudtak alkalmazkodni a megváltozott pártstruktúrához, közjogi kerethez, mint például a 2013-ban átalakított választási rendszerhez. A valódi, a váltás lehetőségét magában hordozó összefogásig csak idén ősszel jutottak el.

A rendkívüli stabilitást felmutató kormányzás és az eredményes válságkezelés következménye a kiszámítható gazdasági fejlődés és régiós szinten is sikeres gazdaságpolitika. Ez biztosítja a kormány, illetve a mögötte álló pártszövetség számára a lehetőséget, hogy tavasszal akár egymást követő negyedik alkalommal is győzzön a választásokon.

Magyarország – stabilitás	Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	2020 október óta nincs változás	1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Legutóbb a Fidesz-kongresszus demonstrálta a nagyobb kormánypárt egységét	1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Nincsenek meghatározó konfliktusok	1
Társadalmi támogatottság	64 százalék	1
Összpontszám		4

Magyarország - teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	1
	-4,7		7,4	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	65,5	80,1	79,2	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	3,4	4,3	4,1	
Átoltottság	61			1
Összpontszám				2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Románia

A román kormányzati rendszerben évtizedes távlatokban mérve is bele lett kódolva az instabilitás. A 2020 utolsó napjaiban kormányra kerülő Florin Cîțu a sokadik olyan miniszterelnök volt Romániában, aki nem tudott hosszabb távon berendezkedni. Az ország belpolitikai bizonytalanságát a válság csak tovább mélyítette; a kormánykoalíció kiszámíthatatlansága, a pártokon belüli hatalmi harcok, a közjogi intézmények közötti konfliktusok amúgy is gyengítették a kormány erejét. Nicolae Ciucă új kormányfő egy nagykoalíció élére került november végén, a koalíciót fenntartó nagypártok egymásraultaltsága talán javítani tud a stabilitáson.

A román kormányzati stabilitás az utóbbi évek kiszámíthatatlanságához hasonlóan alakult idén is. Az ország kormányzati rendszerét 2021-ben végig a permanens kormányzati válság jellemezte, ami nemcsak a világjárvány gazdasági és társadalmi következményeinek tudható be. A román kormányzati rendszernek már évtizedes távlatokban is része az instabilitás. Az év első hónapjaiban a politikai napirendet leginkább a tavalyi év utolsó napjaiban kormányra kerülő Florin Cîțu hivatalba lépése, valamint a 2021-es év költségvetésének megalkotása dominálta, ezek mellett végig a járványhelyzet, az oltási kampány szervezése és a társadalmi korlátozások betartatásának problémái uralták a közbeszédet. Már a Cîțu-kormány hatalomátvétele is elhúzódott, a minisztériumok átvételére jórészt csak januárban, de az államtitkári kinevezések közül volt olyan, amire csak márciusban került sor. A Nemzeti Liberális Párt (PNL), a Mentsétek meg Romániát PLUS (USR PLUS) és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) hármaskoalíciójának egyre növekvő belső feszültségei csak később, a prefektusi pozíciók elosztásakor kerültek a közvélemény elé.

A prefektusi tisztségek korábban a gyakorlatban politikai kinevezéseknek számítottak, ezért többen is fel kívánták számolni a kinevezések látszatszakai folyamatát. A politikai kinevezéseket nyílttá kívánták tenni, és vállalni ezzel, hogy politikai egyezségek eredményeképp kerüljön sor a posztok elosztására, hasonlóan az államtitkárok, illetve miniszterek esetéhez. Mostantól ezek a tisztségviselők is lehetnek párttagok, illetve támogathatnak nyíltan is politikai szervezeteket. Klaus Iohannis államfő személyes közvetítésére is szükség volt, de még így is a PNL-en belül forrongás tört ki a Kolozs megyei prefektusi tisztségért, amit az RMDSZ szerzett meg. Az RMDSZ pozíciószerezése ellen a PNL-es kolozsvári polgármester, Emil Boc is felemelte a szavát, többen is a magyarellenesség újjáéledésével riogattak. A helyzetért a PNL vezetőségét az akkor még pártelnök Ludovic Orbant tették felelőssé. Innentől kezdve egyre erősebb lett az Orban leváltását szorgalmazó „reformista csoport” aknamunkája is.

A korábbi várakozásoknak megfelelően rendszeres viták és egyre nyíltabb konfliktusok, villongások tarkították a kormányzati munkát. Miközben a koalíciós összetűzések elsősorban a két nagyobb pártot, a PNL-t és az USR PLUS-t jellemezték, az RMDSZ inkább stabilizátor volt a kormánykoalícióban. A nyártól kezdve a napirendet egyre inkább a PNL és az USR PLUS tisztújító kongresszusai miatti belső hatalmi harcok uralták, ezek a folyamatok károsan hatottak a kormányzati stabilitásra is. Ennek eredményeképpen burjánzott el lassan a kormányválság, ami ősszel végül az USR PLUS kormányból történő kilépését és a kormány bukását eredményezte.

Florin Cîțu Klaus Iohannis erőteljes támogatása mellett kívánta a PNL kongresszusának támogatását saját pártelnökségéhez megszerezni, ezért menesztette az USR PLUS-os igazságügyi minisztert. A párt – miután korábban belenyugodott a szintén USR PLUS-os Vlad Voiculescu egészségügyi miniszter eltávolításába – az újabb miniszterleváltásra adott reakciója a vártnál sokkal hevesebb volt. Az USR PLUS vezetői ugyanis nem engedték, hogy Cîțu a jóváhagyásuk ellenére menessze újabb miniszterüket. Dan Barna és Dacian Cioloș – az amúgy egymással is versengő – USR PLUS-os pártvezetők határozottan léptek fel a kormányfővel szemben. Bizonyítaniuk kellett erejüket, mivel egyre többen kérték rajtuk számon a reformok elmaradását, ezért már korábban is megkérdőjeleződött a koalícióban való részvételük értelme. A koalíciós párt társelnökei kényszerhelyzetbe kerültek és ultimátumot adtak Florin Cîțunak. Megzsarolták ősszel a kormányfőt, hogyha nem távozik, akkor felbomlik a koalíció. A PNL és Iohannis ezt nem fogadta el, mivel egy lemondással az államfő által támogatott Cîțu pártelnöki kampánya is megbukott volna. A PNL elszámolta magát, mivel az USR PLUS legnagyobb politikai ellenfeivel, a Szociáldemokrata Párttal (PSD) és a szélsőséges Románok Egyesüléséért Szövetséggel (AUR) való együttműködését lehetetlennek tartották. Az USR PLUS viszont keresztül húzta számításait, és végül az AUR segítségével nyújtották be a Cîțu-kormány elleni bizalmatlansági indítványt. Iohannis még elérte szándékát, mivel a Nemzeti Liberális Párt elnökévé szeptember 25-én Orban helyére Cîțut sikeresen megválasztották, de tíz nappal később a Cîțu-kormány bizalmatlansági szavazás útján már megbukott.

Az ügyvivő miniszterelnök, Florin Cîțu egyéni ambíciói útját állták az új kormány felállításának, ezért is két hónapon keresztül átmeneti kormány vezette Romániát. A politika egyre inkább Florin Cîțu és Klaus Iohannis számlájára írta a helyzet elmérgesedését, mivel az ő törekvésük volt az USR PLUS háttérbe szorítása, aminek a következménye lett a kormányválság. Megbomlott közben az összhang Iohannis és Cîțu között is, mivel a kisebbségi kormány elfogadtatásakor Cîțu megbuktatta az államelnök által jelölt Nicolae Ciucă-t.

Végül hosszas kormányalakító egyeztetések során egyezsége jutott a három fél, a PNL, a PSD és az RMDSZ. A nagy pártok rotációs kormányvezetésben állapodtak meg. A választásokig hátralevő három évben két miniszterelnök irányítja a kabinet munkáját. November végén Nicolae Ciucă, ügyvivő védelmi miniszter, a Nemzeti Liberális Párt (PNL) tagja ki lett nevezve új miniszterelnöknek, majd másfél év múlva – a tervek szerint – a Szociáldemokrata Párt jelöltje fogja követni őt a bársonyszékben. A nagykoalíciónak nem csak e két nagy bal- és jobboldali párt, hanem az RMDSZ is tagja tudott maradni, és mindhárom tárcáját meg tudta őrizni a korábbi kormányból. Az RMDSZ az évek óta tartó közjogi krízissorozat miatt célul tűzte ki, hogy a kormány programjának része legyen a kormányzati rendszer megváltoztatása, a jelenlegi elnökiről a parlamentáris rendszerre történő áttérés.

A román gazdaságról jellemzően ezekben a válságos hónapokban is jó makrogazdasági mutatókat adtak közre. A járvány korábbi enyhülése utáni visszapattanás körülményei között rekordmértékben, 13,8 százalékkal növekedett a második negyedévben a gazdaság az előző év azonos időszakához viszonyítva. Ez az első negyedévhez képest 1,8 százalékos volt. A GDP növekedése az első félévben 6,2 százalékos volt, a Nemzetközi Valutaalap és az Európai Bizottság is magasabb, 7 százalék körüli növekedést vár. Az ősz elején fogadták el a költségvetés módosítását, ezzel az eredeti 2,7 százalékpontos növekedést 7 százalékra emelték fel. A vártnál nagyobb bővülésből származó bevételt nem a hiány csökkentésére, hanem nagyrészt fejlesztésekre fordítják. A gazdaságról alkotott pozitív képet árnyalja, hogy az államadósság az év első hét hónapjában 6 milliárd euróval emelkedett meg és a kormány szerint

az év végére 17 milliárddal nő meg majd végül. A GDP-hez viszonyított aránya így 47,3 százalékról 49,7 százalékra fog felmenni. A külkereskedelmi hiány szintén magasabb lett, 2021 első félévében közel 2 milliárd euróval haladta meg az egy évvel korábbi szintet. Nem mellesleg az infláció is meglódult, elsősorban az energiaárak és az élelmiszerárak területén. A gazdasági teljesítmény tehát felemás Romániában; az instabil kormányzati működéshez képest valamelyest jobb összképet mutat. Talán nem véletlenül, hiszen a jelenlegi széteső kormányzás nem csak a járvány hatásának betudható, rendkívüli jelenség, hanem a bizonytalanság sokkal inkább megszokott, szerves része a politikai rendszer egészének.

A kormány társadalmi támogatottsága folyamatosan gyengült az év során, a koronavírus járvány és annak kezelésének következményei, a gazdasági kihívások, a koalíciós pártokon belüli és azok közötti konfliktusok mind gyengítették a kormány pozícióját. Már a román kormányválság kirobbanása előtt is fokozatosan és jelentős mértékben csökkent a román kormányba vetett társadalmi bizalom. A Cîțu-kormány bukását megelőzően 80 százalékra nőtt a kormány tevékenységével elégedetlenek aránya. A volt miniszterelnök támogatottsága is hatalmasat zuhant, de gyengült Klaus Iohannis elnök támogatottsága is, három hónap alatt 54-ről 70 százalékra nőtt a munkájával elégedetlenek aránya.

A kormányzati stabilitás a Cîțu-kormány felállítását követő hónapokban egy ideig helyreállt, mivel legalább a kisebbségi kormányt stabil többséggel rendelkező koalíció váltotta fel. Hamar kiderült, hogy egyre növekvő ellentétek feszülnek a kormánypártok között és az egyes kormánypártokon belül is. A PNL esetében a koalíciós tárgyalásokkal elégedetlen reformisták kezdtek megerősödni. Ludovic Orban megbuktatását követően Cîțu rögtön jelezte, hogy vállalná a párt vezetését is, Orban kizorítására végül kilenc hónapra volt szüksége. A növekvő belső koalíciós feszültség ellenére a koalíció működőképes maradt, hiszen komoly csúszással, de a folyó év költségvetését is sikerült a kormánypártoknak megszavazniuk. Egy ideig működött a koalíciós fegyelem is. A volt koalíció végül mégsem külső erők hatására, hanem a belső küzdelmek miatt esett szét, mivel a két jobbközép párt, a PNL és az USR PLUS közötti viszály egyre jobban nőtt a jelentős átfedésben lévő szavazótáborukért folyó versengésük miatt.

Tavasszal megállíthatatlanul felgyorsult a két nagyobb kormánypárton belüli hatalmi harc is, mivel elkezdtek készülni az őszi tisztújításokra. Az USR PLUS-nál a két tagpárt fúziója jogilag megtörtént, így a társelnöki funkciók megszűnése miatt nagy verseny alakult ki Dan Barna és Dacian Cioloș között. Barna pozíciói végig erősebbnek mutatkoztak, hiszen miniszterelnök-helyettesként befolyásosabb politikusnak számít a párton belüli erőviszonyok területén is. Mivel Cioloș Brüsszeltől politizál, így ő végig hátrányban volt. A nagyobbik kormánypártban szintén nyílt harc bontakozott ki a pártelnöki tisztségért a Ludovic Orban pártelnök eltávolítását már régóta hangoztató csoport vezetésével, élükön Emil Boc kolozsvári polgármesterrel, Rareș Bogdan EP-képviselővel, valamint a háttérben Klaus Iohannis államfővel.

A belső vetélkedésben a felek egyre durvább eszközöket vetettek be egymás ellen. Miközben Cîțu azonnali hatállyal menesztette az Orban támogatójának számító pénzügyminisztert, addig Orban sem maradt adós, több kényes információt szivárogtathatott ki a kormányfő fiatalkori botlásairól, például arról, hogy Cîțut ittas vezetés miatt elzárásra ítélték az USA-ban, ahol ráadásul egy banki hitel miatt mindig feketelistásnak számít. Orban ideológiailag is egyre harcosabbá vált, a PNL-nek azt üzenve, hogy a progresszív erők helyett inkább a hazafias románok pártja legyen.

A koalícion belüli ellentétek főként az oltási kampány miatt csúcsosodtak ki. A két nagy koalíciós párt közötti konfliktusban a legkisebb koalíciós félnek, az RMDSZ-nek jutott a stabilizáló szerep, de mellettük Klaus Iohannis is rendszeres közvetítőként lépett fel. Az RMDSZ helyzete szerencsés, mivel nem volt egy fajsúlyban a két nagy kormányzópárttal, így ki tudott maradni a konfliktusaikból. Ez nem jelentett teljes semlegességet, több esetben is látszódtott, hogy inkább a nagyobbik kormánypárthoz állnak közelebb, mint a társadalmi kérdésekben baloldalibb USR PLUS-hoz, például Vlad Voiculescu egészségügyi miniszter menesztésekor is a PNL mellett álltak ki. A kormánykoalíció végül szétesett, az USR PLUS kilépett a kormányból a PNL és az RMDSZ próbálták újjáalakítani a koalíciót, amit az ellenzéki PSD-vel sikerült megtenni és így egy nagykoalíciót alkotni, aminek a jövőjét nehéz egyelőre prognosztizálni.

Az ellenzéki oldalon egyértelmű volt az év során, hogy a szocieáldemokrata PSD és a rendszerkritikus Románok Egyesüléséért Szövetség (AUR) között nincsen érdemi együttműködés. A PSD egyre népszerűbbé vált azzal, hogy a kormányt erőteljesebben kritizálta. Az AUR radikálisabb politizálása kevesebb eredményt hozott a pártnak. Az ellenzékben a PSD és az AUR látványosan kerülte az együttműködés lehetőségét, mindkét párt számára negatív hatásokkal járt volna ugyanis, ha nyitást mutatott volna a másik iránt.

Az ellenzéki pártok a kormányválság során is másképp viselkedtek, hiszen az AUR az USR PLUS-szal közösen nyújtotta be a bizalmatlansági indítványt. Ezzel szemben a PSD inkább a háttérben a PNL-lel egyeztetett. A legnagyobb parlamenti frakcióval rendelkező szociáldemokraták ugyanis a harcias nyilatkozatok mellett távolmaradásukkal hozzásegítették a kormányt a bukás elodázásához. Marcel Ciolacu pártelnök stratégiája nem teljesen világos, de úgy tűnik, hogy a párt mindenképpen Florin Cîțu győzelmét szerette volna látni a PNL kongresszusán. A PSD ugyanakkor szerette volna elkerülni, hogy az AUR-ral való együttműködés miatt rásüssék a szélsőséges jelzőt, az USR PLUS viszont elvégezte számára azt a feladatot, hogy kiemelje a politikai karanténból a radikális pártot, így a PSD innentől kezdve hivatkozhatott akár arra is, hogy ha a Dacian Cioloș és Dan Barna vezette progresszív párt számára elfogadható partner az AUR, akkor a PSD is együttműködhet vele bizonyos kérdésekben.

Az alkotmányos intézmények és a kormány között jelentős konfliktusok nem alakultak ki. A sajátos politikai helyzetben az államfő és a miniszterelnök közötti kapcsolat meghatározó a politika rendszer működtetésében. Mivel Cîțu Iohannis bizalmi emberének számított sokáig, ezért az idei évben a két közjogi méltóság között alapvetően rendezett volt a viszony. Klaus Iohannis államfő a kormány legfőbb irányítójaként tűnt fel, rendszeresen berendelte az államfői palotába a kormány egyes tagjait, vagy a pártelnököket, akár a miniszterelnököt is. Cîțu elfogadta ezt a helyzetet, és nem akarta megkérdőjelezni az államfő primátusát, ahogyan Ludovic Orban tette kormányzásának utolsó hónapjaiban. Sokan Cîțut az államfő meghosszabbított karjának tartották, akinek valójában nincsenek is önálló politika elképzelései és lépései. A miniszterelnök a koalíciós pártok közötti válság során is világossá tette, hogy minden lépését egyezteteti Iohannissal, és az sem véletlen, hogy elvállalta a PNL elnöki tisztségéért folytatott küzdelmet, amelynek során számíthatott az államfő hathatós támogatására is. Kettejük viszonya egyre inkább a Traian Băsescu és Emil Boc 2008 és 2012 közötti kapcsolatára hasonlított, amikor mindenki számára világos volt, hogy az akkori miniszterelnök csak az elnök utasításainak végrehajtója, a kormány és a kormánypárt érdemi döntéseire csekély

befolyással bír. Kérdéses egyelőre, hogy az új miniszterelnök egy nagykoalíciót vezetve hogyan tud majd alkalmazkodni az államfőhöz.

Románia – stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Megbukott a kormányfő		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Jelenleg nincs többségi kormány, elhúzódó koalíciós alkudozások folynak		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Az államfő a vezető kormánypart tényleges vezére, más intézménnyel nincs konfliktus		1
Társadalmi támogatottság	9 százalék		-1
Összpontszám			-2

Románia – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	1
	-3,9		7	
Államadósság	2019	2020	2021*	-1
	35,3	47,4	49,3	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	3,9	5	5	
Átoltottság	38			-1
Összpontszám				-1

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Szlovénia

Janez Janša tavaly tavasszal, éppen a járvány berobbanásakor került harmadszorra is a kormány élére, miután a jobboldal vezére baloldali pártokat is be tudott vonni a koalícióba. Ez a sajátos kapcsolat azóta is gyengíti a kormány egységét és a kormányzati stabilitást. A kormány legnagyobb teljesítménye az, hogy ilyen rendkívüli körülmények között már másfél éve képes – jó teljesítményt felmutatva – ellátni feladatát, és feltehetően a 2022-es választásokig működni, amelynek azonban várhatóan nem Janša lesz az esélyese.

Egy évvel ezelőtt a Janez Janša kormányának még nagyobb esélye kínálkozott az újraválasztásra, de a helyzet időre lassan átalakult. Egyrészt a Karl Erjavec vezette Nyugdíjasok Pártja kilépett a koalícióból, így elvben a kormánynak már egy ideje nincs meg a parlamenti többsége, hivatalosan kevesebb mint 40 képviselőt tudhat maga mögött a 90 fős törvényhozásban. Janšák mégis számíthatnak még az ellenzéki jobboldali Szlovén Nemzeti Párt (SNS) három szavazatára, valamint legtöbb esetben a szétesett Nyugdíjasok Pártja akár mind a négy képviselőjének voksára, illetve az olasz és a magyar kisebbségek egy-egy képviselőjére is, akik sokszor szintén a kormánnyal szavaznak együtt. Ez esetenként akár 47 szavazatot is jelenthet. Mégis a többség már csak ad hoc módon biztosítható, ezért „függő parlamentről” beszélhetünk, ahol egyik oldal sem bír stabil többséggel. Többször előfordult már, hogy a kormánynak nem sikerült a szükséges 46 fős többséget megszerezni egy-egy javaslatához.

Nemcsak az Erjavec irányítása mellett a kormánnyal szakító Nyugdíjasok Pártjának egy része, hanem a másik koalíciós párt, az SMC is tovább gyengítheti a koalíció kohézióját. Három miniszter is tavasszal még túlélte az ellene irányuló ellenzéki interpellációt, ami habár erősítette a kormány egységét, mégis: a baloldali ellenzékkel együtt szavazott három SMC-s képviselő is. A nyolctagú SMC-frakció végül felbomlott és a három kormánykritikus képviselője elhagyta a pártot, majd egy további képviselővel független parlamenti képviselői csoportot alakítottak. A párt mozgásteret teljesen beszűkült, hiszen idén nyárra a támogatottsága 1 százalék körülire csökkent, így szinte biztos, hogy ki fognak esni a törvényhozásból. A kormány helyzetét hosszabb távon is gyengíti a legnagyobb koalíciós párt, a jobboldali SDS gyengülése, ezzel párhuzamosan pedig az ellenzék egyik vezető erejének, a szociáldemokratáknak növekvő támogatottsága.

A kormánykoalíció nehézségeit azonban az ellenzék egyelőre nem tudta kihasználni. Az általuk kezdeményezett bizalmatlansági indítvány még az év elején megbukott. A baloldali értelmiségiek biztatására tavaly összeállt Alkotmányos Ív Koalíciója (KUL) így nem tudta leváltani Janšát a DeSUS-os Karl Erjavec-re. A KUL ezután kijelentette, hogy ebben a ciklusban többet nem próbálkoznak bizalmatlansági indítvánnyal, helyette viszont keményebb eszközökkel fognak küzdeni Janša rendszere ellen. Maga a KUL is azért jött létre, mert baloldali értelmiségiek egyre elégedetlenebbek voltak az ellenzék teljesítményével. A februárban megtartott bizalmatlansági szavazás a járvány miatt hónapokig elhúzódott, ezzel pedig lendületét veszítette a kormánybuktató hangulat is. A KUL a sikertelen kormánybuktatási akciót követően márciusban újabb nyílt levéllel fordult az ellenzékhez. Nem sokkal később pedig májusban a nemzetgyűlést Janez Janša alkotmányos felelősségre vonásának ügye mozgatta

meg, de az ellenzéknek ekkor sem sikerült megfelelő számú szavazatot összegyűjtenie az indítvány támogatásához.

A pártok közötti harc tehát patthelyzetet mutat. Sem az ellenzék, sem a kormányoldal nem tudott többséget szerezni ahhoz, hogy az előbbi a miniszterelnököt, az utóbbi pedig a nemzetgyűlés ellenzéki elnökét leváltsa. Az ellenzék belső kohéziója sem erősödött. A korábbi kormányfő, Marjan Šarec együttműködés helyett inkább versenyzik a többi ellenzéki párttal. Eközben a Szlovén Szociáldemokraták (SD) sem rendelkeznek világos stratégiával az ellenzéki együttműködésről, inkább ingadoznak az összefogás és az önálló alternatívaállítás között. A radikálisabb Baloldal (Levica) pedig igazán nem képes tényleges politizálásra, csak hangzatos ideológiai kijelentéseiket ismételtetik. Alenka Bratušek Pártja (SAB) pedig szinte háttérbe szorult, céljuk inkább csak az, hogy a széteső Nyugdíjasok Pártjának szavazóit megszólítsák. A koalíciót maguk mögött hagyó egykori Nyugdíjasok Pártjában politizáló képviselőket pedig már integrálta is Bratušek a pártjához.

A Janša megbuktatására irányuló sikertelen kísérletek mind a kormány közjogi és társadalmi legitimitációját növelik. Habár a kabinet megalakulása óta az ellenzék célkitűzése folyamatosan az új választások kiírása, az idő haladtával egyre valószínűbbnek tűnik, hogy a törvényhozás ki fogja tölteni a mandátumát 2022 tavaszáig.

A sikertelen bizalmatlansági indítványt követően a Nyugdíjasok Pártja megbízhatatlan partnerré vált a baloldalon. Maga a nagy visszatérőnek számító Kar Erjavec pedig valószínűleg véglegesen eltűnik a közéletből. Későbbiekben erősítheti az ellenzék kormányzati potenciálját, hogy a KUL eredeti kormányfő-jelöltje Jože P. Damijan közgazdász bejelentette egy új középpárt létrehozásának tervét. Ehhez hasonló új formációk, illetve tervek a továbbiakban is várhatók. A kormánykoalíció esetében komolyabb változások valószínűleg nem lesznek, a választások túl közel vannak már ahhoz, hogy megérje bárkinek a kiugrás kockázata. Habár az Új Szlovénia (NSi) távolodik a legnagyobb mértékben a kormánypárttól, de a további függetlenedési kísérletekkel nagyot bukhatnának. Egyrészt az SDS jogosan támadhatná őket azért, mert az utolsó pillanatban árulják el a kormányt, másrészt az ellenzéki pártok is ellenszenvvel fogadnák, hogy akkor eddig miért tartottak ki a koalíció mellett.

A kormány a támogatottságát a társadalom többsége számára népszerű törvényjavaslatokkal kívánja növelni, a kormányfő fontos célja az adóreform, de ehhez szintén biztos támogatókat kell szereznie a törvényhozásban, mivel évi egy milliárd euróval csökkentenék ezek a változások az ország költségvetését. A munkanélküliség nyáron csökkent, de kérdéses, hogy ez csak szezonális jelenség-e. Régiós szinten is súlyos hiányt mutat a szlovén államkassza, az államháztartás jelentős hiánnyal küzd. A GDP-hez viszonyított államadósság 2019-es 65,5 százalékhoz képest pedig tavaly 80, 2021-ben pedig az előzetes számítások szerint 90 és 100 százalék közötti szintre fog nőni. Ez történelmi hiánynak számít a három évtizede független ország életében. Szlovénia gazdasága az idén így már biztosan nem fogja elérni a válság előtti szintet. A kormány egyelőre nem fog a fiskális fegyelemre összpontosítani, hanem lendületbe próbálja hozni a gazdaságot. A kabinetnek nincs sok más lehetősége, csak előre menekülni, hiszen a bizonytalan helyzete miatt a gazdasági mutatókat sem sikerült megfelelően stabilizálnia, ennek tudható be az államadósság hatalmas szintje is.

Tavaly indultak el a szlovén fővárosban a pénteki biciklis tüntetések, ezek folytatódtak ősszel is, igaz már kisebb létszámmal. Az év végén a kormány is elkezdett nagyüzemben készülni a választásokra, hogy társadalmi támogatottságukat stabilizálják. A kabinet népszerű szociális tárgyú törvényjavaslatokat dolgozott ki a következő évekre. Korábban soha nem látott fejlesztési összegeket mozgatna meg. Janša ígéretet tett arra is, hogy ezeket a pénzeszközöket igazságosan fogják elosztani, elsősorban az egészségügy fejlesztésére, a közúti és vasúti közlekedési infrastruktúrára, oktatásra, sportinfrastruktúrára szánna több forrást, uniós fejlesztési támogatást a kormány. Ezeken túl kiemelten támogatnák a családokat, ösztönöznék a gyermekvállalást és a munkanélküliek újbóli munkába állását. A baloldali ellenzék közben bojkottálta a parlamenti ülést az országban uralkodó vélelmezett „katasztrófális” helyzet miatt, és a kormányfő lemondását követelte.

Miközben a kormány belülről egységes tudott maradni, a külső közjogi támadásokat is átvészelte és személyzeti politikáját tekintve is stabil, addig a kormánykoalíció belső egysége sokat gyengült az év során. A miniszterelnök mégis többnyire meg tudta valósítani a kormány napirendjét úgy is, hogy a Nyugdíjaspárt és az SMC mellett a Janša vezette SDS-hez ideológiailag közelebb álló kereszténydemokrata irányultságú Új Szlovéniának (NSI) is erősödtek a belső vitái. Nemzetközi szinten is aktív politikát mutat fel a kormány, amivel próbálja növelni stabilitását. Ráadásul épp idén júliusban vette át az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét. Az Európai Bizottság és a szlovén kormány közötti feszültség már az első uniós találkozón tetőpontjára hágott. Janša ugyanis bemutatott egy fényképet, amelyen két szocialista EP-képviselő látható egy két évvel ezelőtti pikniken, ahol találkoztak két maribori bíróval. Az EB első alelnöke, Frans Timmermans ezután nem volt hajlandó a szlovén kormánnyal közös fényképen szerepelni.

A miniszterelnök és a baloldali köztársasági elnök közötti együttműködés továbbra is jónak, harmonikusnak értékelhető. Borut Pahor államfő nem támogatta például a Janša eltávolítását célzó alkotmányos felelősségre vonást sem. Többször is kiállt egyes nyilatkozataival ebben az évben a kormányfő mellett, mindezzel természetesen kiváltotta a baloldali ellenzék kritikáját.

Tavaly óta húzódik az alkotmánybíróság hiányzó tagjának a megválasztása, ami ebben a rendkívül kiélezett, ellenséges belpolitikai közegben egyre lehetetlenebb vállalkozásnak tűnt idén is. Pahor köztársasági elnök többször tett ebben az évben is javaslatot az új alkotmánybíró személyére. Ráadásul az államfő fogja kihirdetni a rendes vagy az előrehozott választásokat is. A taláros testület közben idén a kormány számos, az alkotmánnyal ellentétesnek ítélt rendeletét érvénytelenítette. Mindezt élesen kritizálta Janša belügyminisztere, aki nyilatkozataiban élesen bírálta az alkotmánybíróságot. A kormány vádja szerint a testület ítéleteiben rendre a baloldali ellenzéki pártoknak kedvez.

A kormány helyzete nem javult idén, sőt a koalícióból történt kiválások rákényszerítették a kabinetet arra, hogy az egyes politikai döntéseihez megfelelő támogatókat találjon, akár ideiglenesen is. A kormányban összesen két minisztercseré volt, de az igazi kihívás a fontosabb politikai kérdésekhez, mint például a költségvetéshez elnyerni a törvényhozás többségének támogatását.

Szlovénia – stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Két minisztercseré történt		0
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A kormányzás legfontosabb döntéseinek meghozása (pl. költségvetés) is veszélyben van		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Nagyon komoly konfliktusok jellemzők, főleg az igazságszolgáltatási intézményrendszer szerveivel		-1
Társadalmi támogatottság	28 százalék		-1
Összpontszám			-3

Szlovénia - teljesítmény			Pontszám	
GDP-növekedés	2020		2021*	1
	-4,2			
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	65,6	79,8	77,7	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	4,5	5	4,6	
Átoltottság	56			0
Összpontszám				1

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Horvátország

Tavaly nyáron alakíthatta meg újabb választási győzelme után második kormányát Andrej Plenković. A jobboldali Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) vezetője ötödik éve áll a horvát kabinet élén, és a válság ellenére is stabilitást mutat a kormánya. Az előző évben aratott választási győzelme megerősítette a pozícióját, igaz, népszerűsége a járványkezelés következtében csökkent. Az önkormányzati választásokon ugyan fontos nagyvárosokban szenvedett vereséget, de országos szinten győzelmet aratott. A kormány stabilitását közvetlen veszély nem fenyegeti.

A május második felében megtartott önkormányzati választások összesített eredménye, valamint az egyes közvélemény-kutatási adatok alapján még mindig meggyőző a HDZ előnye a versenytársaival szemben. Habár a szociáldemokraták a kormánypárt népszerűségét továbbra sem tudják behozni, de képesek voltak stabilizálni a támogatottságukat. Az önkormányzati választások megmutatták, hogy a nagyvárosokban, különösen a fővárosban a baloldal jelentős fölényrel bír a baloldal. Az elért eredményének alapján a pártok között hirtelen megerősödött az új zágrábi főpolgármestert delegáló Képesek vagyunk rá! (Možemo) politikai mozgalom. Rajtuk kívül még a kormánypárttól jobbra található Haza Mozgalom (Domovinski pokret – DP), valamint a Most (Híd-Függetlenek Listája) bír jelentősebb országos szintű támogatottsággal. A megyei választásokból lehet a pártok tényleges támogatottságára jobban következtetni. Ezekben többségében a HDZ nyert, a 21-ből összesen 15-ben, ami a kormányzópárt dominanciáját mutatta továbbra is.

A horvát gazdaság jelentős mértékben támaszkodik a turizmus eredményeire. A tavalyi krízishez képest sikeresebb volt az idei év, elsősorban a turizmus teljesítménye miatt. Az ország uniós szinten is az egyik legjobb növekedési adatokat mutatta fel. A gazdasági kilátások hosszabb távon mégis vegyes képet mutatnak. A húzóágazatnak számító turizmus esetében is érződik a komoly munkaerőhiány, ami további problémát okozhat az ágazatnak. Horvátország viszont a járvány utáni uniós helyreállítási terv legnagyobb haszonélvezői közé tartozik, egy főre számítva az egyik legnagyobb támogatási összeget kapja a horvát gazdaság az új uniós költségvetési időszakban. A turizmus lendületben tartása miatt a kormányzat proaktív politikát folytatott, a védettségi útlevel bevezetésével, illetve a beutazást könnyítő megállapodások megkötésével bizakodóan várták a szezont, rövidtávon összességében az ágazat pozitív eredményeire támaszkodva 5 százalékos fölényű növekedési pályát prognosztizáltak évközben Horvátországnak. Az egyre erősödő horvát gazdasági mutatók mögött egy érezhetően stabil kormányzati politika áll, amire hosszabb távon is támaszkodhat az ország gazdasága.

A járvány elleni védekezés érdekében meghozott kormányzati intézkedések tiltakozáshullámot váltottak ki országszerte. Az ország második legnagyobb városában, a baloldali-liberális vezetőségű Splitben tömegdemonstrációt tartottak, ahol az egészségügyi miniszter bebörtönzése mellett a miniszterelnök távozását is követelték. A baloldal érezhetően kritikusabban viszonyul a kormányzati korlátozó intézkedésekhez, nem csak a szavazótáboruk részéről, hanem a baloldali politikai résztvevők is hasonlóan nyilatkoznak. Zoran Milanović államfő például nemzetközi botrányt is okozott kijelentésével. A horvát államfő, ugyanis az egyre szigorúbb osztrák járványügyi intézkedésekkel kapcsolatban megjegyezte, hogy azok a fasizmust idézik, mindamelllett, hogy egyszerűen ostobaságnak is nevezte azokat. Ausztria kormánya gyorsan reagált a horvát elnök kijelentésére, és bekérte a bécsi horvát nagykövetet. Milanović kijelentette, hogy ugyan támogatja az oltás felvételét, de arról mindenkinek magának kell

döntenie. A társadalmi ellenállás tehát növekszik a járvány elleni védekezéssel kapcsolatos intézkedésekkel szemben, elsősorban a védőoltás, a védettségi igazolás, valamint a gyermekek beoltása miatt. Egyre erőszakosabbak is ezek a demonstrációk. A megmozdulásokat a katolikus szervezetek és több ismert, jobboldali politikus is támogatta. A HDZ szigorúbb politikáját tehát mind balról, mind jobbról is sokan támadják.

Az országban kiemelten fontos turisztikai szezon szempontjából a nyári időszakban viszonylag szerencsésen alakultak a járványadatok, de a nyár végén, augusztus folyamán ismét romlani kezdtek a számok, a koronavírus-járvány negyedik hulláma itt is elkezdődött. A védekezés eredményességét gyengíti, hogy a lakosság oltási kampánya lassabban halad, még az ősz elején is az átoltottság csupán 40 százalék körüli volt, ennél rosszabb mutatókkal csak Bulgária és Románia rendelkezett az EU-n belül.

A kormány támogatottsága stabilnak nevezhető, a kormány továbbra is számottevő társadalmi támogatottsággal rendelkezik. A kormánypárt is egységes belülről, Andrej Plenković pártelnök-miniszterelnök pozíciója a korábbiakhoz hasonlóan töretlenül erősnek számít, Plenković stabil pártháttérre építve áll továbbra is a HDZ élén. Hasonlóképp stabil a vezető kormánypárt pozíciója a vele koalícióban kormányzó, de a gyakorlatban azonban alárendelt szerepet játszó egyéb politikai erőkhöz képest is.

A kormány pozícióját az egész pártrendszer szemszögéből nézve is stabilnak ítélni lehet. A megosztottabb és versengő ellenzék nem tud valódi kormányváltó alternatívát felmutatni. Egyrészt az ellenzéki pártok támogatottsága továbbra is alacsonyabb, másrészt azzal, hogy az ellenzék meglehetősen heterogén, és az összefogás közöttük valószínűtlennek tűnik, azt mutatja, hogy jelenleg nem tudnak valódi kormányváltó erőként működni. A Szociáldemokrata Párt (SDP) vezető helyét az ellenzéken belül sokáig semmi nem fenyegette, de továbbra sem tudták megközelíteni a népszerűségéből jelentősen veszítő HDZ-t, a párt vezetését ősszel átvevő Peđa Grbin vezetési stílusa is ráadásul súlyos belső feszültségeket keltett, ezért egyelőre nem tűnik kiszámítható partnernek.

A Plenković-kormány stabilitása döntően nem a kabinetbe vetett társadalmi bizalom mértékén alapul, hanem részben a kormánypárt egységén, valamint az ellenzék megosztottságán. A kormány tevékenységével való elégedetlenség is jelentős, amit például az utcai tiltakozások is mutatnak, de a legerősebb kormánypárt, a Horvát Demokratikus Közösség a legutóbbi választás óta folyamatosan vezeti a közvélemény-kutatásokat. Andrej Plenković miniszterelnök elfogadottsága szintén hasonló, mint a HDZ-é. Bár enyhe többségben vannak azok, akik nem támogatják az ő tevékenységét azokhoz képest, akik rokonszenveznek vele, jelenleg még sincsen olyan személyiség a horvát közéletben, aki valódi versenytársa lehetne.

A vezető kormánypárt, a HDZ egysége töretlen. A párt támogatóinak nagy többsége a pártelnök-miniszterelnök mellett áll. A párton belül sincs olyan formális vagy informális csoportosulás, amely megkérdőjelezné Plenković vezető pozícióját. A kormány magabiztosan őrzi parlamenti támogatottságát. A tavasszal még kisebb feszültséget okozó, egy képviselővel rendelkező Reformisták Pártja a költségvetés nyári módosítását már támogatta. A nyáron a HDZ megállapodott a szintén egy képviselővel rendelkező Horvát Nyugdíjasok Pártjával (HSU) is, amely mozgalom korábban még a baloldali közös listán indult el a választásokon. A kormánypártok parlamenti pozícióját tovább erősítheti a jobboldali ellenzéki Haza Mozgalom párt lassú bomlása is. Ebből a frakcióból kilépő képviselők is a kormánytöbbséget erősíthetik a későbbiekben.

Miközben érezhetően egyre jobban erősödik a törvényhozásban a HDZ körüli támogatói tábor, addig az ellenzék egyre instabilabbá válik. A legnagyobb ellenzéki pártban, a szociáldemokrata SDP-ben is kiéleződtek a belső hatalmi harcok az önkormányzati választásokon tapasztalt gyenge szereplésüket követően. Elindult a párton belüli tisztogatási hullám is, a 32 fős képviselőcsoportból négy fő kizárását kezdeményezték. A válság visszavetette az SDP támogatottságát is, így a párt visszaesett a harmadik helyre a HDZ és a főpolgármestert is delegáló Možemo mögé. A nyáron váratlanul lemondott a Domovinski pokret párt alapító elnöke is. Távozását nem indokolta, a lépés mögött a párton belül meghúzódó ellentétek állhatnak. Lemondása után a korábbi pártelnök az adóhatóság eljárását is kezdeményezte a párt ellen, utódjának megválasztása is bizonytalan volt a belső erőviszonyok miatt. A DP belső válsága után tovább erodálódott a párt már korábban is megcsappant támogatottsága, jelenleg kérdéses, hogy egy következő választáson eredményesen tudna-e szerepelni. A DP frakciója is szétesőben van. A jobboldali Most rendelkezik még komolyabb támogatottsággal, a választók mintegy 10 százalékának bizalmára számíthatnak.

Zoran Milanović köztársasági elnök a hatalmát a jelölési jogkörének gyakorlása során igyekezett szélesebb körben értelmezni. Milanović jelölési gyakorlata komoly alkotmány-értelmezési kérdéseket is felvetett, és közjogi vitát váltott ki a tavasz folyamán. Az elnök ugyanis olyan személyt jelölt a Legfelsőbb Bíróság élére, aki nem is pályázott arra, és a jelölés során nem vette figyelembe az országgyűlés többségének véleményét sem. A Legfelsőbb Bíróság új elnökének jelölt Zlata Đurđević végül nem kapta meg a szükséges szavazatszámot a szűk körben. A köztársasági elnök akciója annyira sikertelen volt, hogy a jelöltje az elvileg ideológiailag hozzá közel álló pártok támogatását sem szerezte meg maradéktalanul. Az államfő kudarca után új jelölési folyamat indult.

Nincs komolyabb konfliktus a többi alkotmányos intézmény és a kormány között, nem került sor semmilyen vétóra sem ezen intézmények részéről, amellyel a kormányzati munkát lassíthatták volna. Az év elején Andrej Plenković miniszterelnök, illetve Zoran Milanović köztársasági elnök sok konfliktussal terhelt viszonya valamelyest javult, de év végére megint elmérgesedett a kapcsolatuk. A Legfelsőbb Bíróság elnökének imént említett sikertelen megválasztási kísérletét követően a felek viselkedése visszafogottabb lett.

A horvát kormány pozíciója összességében stabilnak nevezhető, a második Plenković-kormány megalakulása óta nem történt komolyabb személyi változás a kormányban. Habár a kormányzati többség szűk, de mégis stabil a kabinet mögött álló parlamenti többség, emellett külső támogató pártok bevonása is jellemző, illetve sikerült kisebb politikai erőket is maguk mellé állítani.

Horvátország - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	2020 nyara óta állandó lista		1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Szűk, de stabil többség, külső támogató pártok bevonása is jellemző		1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Az intézmények nagy részével harmonikus a viszony, de komoly konfliktusok vannak az államfővel		0
Társadalmi támogatottság	37 százalék		0
Összpontszám			2

Horvátország - teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	0
	-8,1		8,1	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	71,1	87,3	82,3	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	1
	6,6	7,5	6,7	
Átoltottság	48			0
Összpontszám				1

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Szerbia

Sajátosan formálódó pártrendszere és belpolitikai erőviszonyai miatt Szerbia a régió országai közül is kiugró mértékű kormányzati stabilitással rendelkezik. A 2020-as választások óta gyakorlatilag nincs valódi, parlamentáris keretek között működő ellenzéke a kormánynak, mivel az ellenzéki pártok bojkottálták az előző országgyűlési választásokat. Aleksandar Vučićnak nincsen belpolitikai riválisa. Ellensúlyt a kormánynak legfeljebb a nemzetközi környezete adhat, az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió egyre kritikusabb hozzáállása némileg nehezítheti a szerb kormányzat helyzetét.

A járvány elleni védekezés mellett a legfontosabb politikai és gazdasági események továbbra is külpolitikai jellegűek voltak; az uniós csatlakozási tárgyalásokhoz és Koszovó problémájához kötődtek. Miközben Szerbia folyamatosan az Unióval történő tárgyalások előmozdítására törekszik, rendszeresen szokott kritikus véleményt is megfogalmazni róla. Az EU egyelőre nem is nyitotta meg két további fejezet tárgyalási folyamatát, ami felerősítette a szerbeknek az Unióval kapcsolatos elégedetlenségét is. Az ország közben Oroszország és Kína segítségét is várja, hogy bekapcsolódjon a nehézkesen megindult koszovói párbeszédbe. Szerbia és az egész uniós csatlakozásra váró balkáni régió esetében látható, hogy az integrációs folyamatok elhúzódása vákuumot eredményezhet, ami tovább növelheti az orosz és kínai befolyást. Szerbia is érezhetően bátrabban mer kritikus lenni az Unióval szemben, élve a nemzetközi erőviszonyok átalakulása adta lehetőséggel. Az EU is tisztában van azzal, ha elengedné a csatlakozást váró balkáni régió kezét, akkor ezt az űrt mások hamar betöltenék. A csatlakozási folyamatok akadozásával párhuzamosan a szerb kormány igyekszik alternatív megoldást keresni egy „mini-Schengen” formájában. A Nyitott Balkán néven emlegetett együttműködés keretében Szerbia, Albánia és Észak-Macedónia között az áru, a tőke, és a szolgáltatások szabad áramlását biztosítanák.

A kormányon belül komoly feszültségek nincsenek, Ana Brnabić miniszterelnök és kormányának javaslatai könnyen keresztül mennek a koalíción, miközben Vučić államfő céljai is érvényesülnek. A koalíciós pártok egymáshoz fűződő viszonyát tekintve a kormány többsége továbbra is biztosított, a parlamenti mandátumok 97 százalékát teszi ki a kabinetet támogatók aránya. Mivel valódi ellenzéki képviselő nincs a törvényhozásban, így csak két kisebbségi szervezet jelenti az ellenzékét.

Közben a parlamenten kívüli ellenállást választó ellenzék esetében idén sem formálódott komoly kormányváltó erő. Az ellenzék továbbra is fragmentált, és a kormány eredményesnek nevezhető válságkezelése miatt a vészhelyzet idején elveszítették a politikai napirendre gyakorolt hatásukat. Nem tudnak felmutatni alternatív miniszterelnök- vagy államfő-jelöltet. A politikai napirendre gyakorolt hatásuk is csekély marad.

Átoltottság tekintetében Szerbia sokáig élenjáró volt Európában, Nagy-Britannia után a szerbek hozták a legmagasabb átoltottsági mutatókat. Ezt a magyarhoz hasonló módon a diverzifikált vakcinabeszerezés segítségével tudták elérni. Mind orosz, mind kínai vakcinából időben kaptak megfelelő mennyiségű szállítmányokat. Az oroszokkal megállapodtak a Szputnyik V szerbiai gyártásáról, és a nyár elején be is indult az oltóanyag-gyártás.

A stabil kormányzással párhuzamosan a gazdasági élet is rendkívüli kiegyensúlyozottságot és pozitív mutatókat prezentál. Az előrejelzések és a várakozások szerint éves szinten erős növekedés várható idén. Az IMF szerint biztos a 6, a kormány számításai szerint pedig 7

százalékos növekedés tartható lesz 2021-ben. Mindezt ráadásul úgy produkálja Szerbia, hogy Európában tavaly az övéké volt az egyik legalacsonyabb visszaesés, mindösszesen 1 százalékos. A pozitív várakozásokat tovább erősíti az utóbbi esztendő jelentős külföldi tőkebeáramlása is. A Moody's Szerbia hitelminősítését a Ba3-as szintről a Ba2-es szintre javította a kormány stabil gazdaságpolitikája miatt. A makrogazdasági mutatók további erősödése és az államadósság csökkentése várható hosszabb távon, a járvány lecsengése után. Szerbia különleges stabilitással rendelkezik nemcsak a régióban, hanem globális viszonylatban is, hiszen azon kevés országok közé tartozik a világban, amelyek a rendkívüli gazdasági és komplex társadalmi helyzetben is képesek voltak javítani a hitelminősítésükön.

A gazdasági miniszter 2 milliárd dinárt (közel 6 milliárd forintot) különített el vissza nem térítendő támogatásokra a kis- és középvállalkozásoknak, valamint fejlesztési projektek támogatására, induló vállalkozások, illetve nők és fiatalok támogatására is. Még a régiós szinten stabil gazdasági helyzet és a jelentős támogatások ellenére is komoly kihívások előtt áll az állam, hiszen egyre nagyobb a kivándorlási hajlandóság az emberek között. Ez az uniós csatlakozást követően még nagyobb kihívást okozhat az országnak akkor is, ha a gazdasági mutatók jelentősen javultak az utóbbi években. Közel egy évtized alatt például másfélszeresére nőtt az ország GDP-je. A szerb pénzügyminisztérium közleménye szerint az államadósság április végén 27,7 milliárd euró volt, ami a GDP 55 százalékának felel meg, ez márciushoz képest GDP arányosan számítva 0,7 százalékponttal lett alacsonyabb.

Látható, hogy a szerb társadalom a Világbank és a többi nemzetközi szervezet véleményével összhangban szintén pozitívan értékeli a gazdaság helyzetét, és általában a koronavírus-járvány kezelésével is nagymértékben elégedettek a polgárok. Ezt mutatja, hogy a kormányfő és kormányának népszerűsége stabil, valamint a kormánykoalíció újráválasztását támogatók száma egyaránt magas. Az országban a növekvő kormányzati és gazdasági stabilitás egymást erősítő folyamatokat mutatnak.

A kormány stabilitása tehát európai szintéren továbbra is egyedülálló. A Szerb Haladó Párt (SNS) által vezetett kormánykoalíció szilárdságát érdemben semmi sem tudta, és belátható időn belül vélhetően nem is tudja majd megzavarni. Tovább erősödött a kormánykoalíció pozíciója azáltal, hogy május végére megtörtént az egyesülés a kormányzó Szerb Haladó Párt (SNS) és a Szerb Patrióta Szövetség (SPAS) között. Ez utóbbi élén Aleksandar Šapić, egykori világbajnok vízilabdázó áll. Šapić közben Belgrád főpolgármesteri címére is törekszik, ebben pedig elnyerte a vezető kormánypárt támogatását. Az SNS frakció cserébe 11 képviselővel növelte létszámát, ezzel 72 százalékra növelték az arányukat, így még jobban erősítve fölényüket a legnagyobb koalíciós partnerükkel, a Szerbiai Szocialista Párttal (SPS) szemben, akik csupán a parlamenti helyek tíz százalékát birtokolják. A szocialisták szerint az összeolvadás rájuk nézve nem jelent veszélyt. Ivica Dačić pártelnök ezt a haladók belső ügyének nevezte, miközben kizártnak tartotta, hogy hasonló fúzió jöjjön létre a SPS és az SNS között. Ez önmagában azért érdekes, mert azt, hogy egy ilyen pártegyesülésnek a lehetőségét cáfolni kellett, azt mutatja, hogy akár lehetnek erre vonatkozó elképzelések is. A házelnök bejelentette, amennyiben Vučić elnök indul az újráválasztásáért, a szocialisták támogatni fogják és kijelentette, arra számít, hogy minden ellenzéki párt részt vesz majd a választásokon. Ivica Dačić szerb házelnök, a Szerbiai Szocialista Párt (SPS) első embere elmondta, hogy a Szerb Haladó Párttal (SNS) való egyeztetések során megegyezés született arról, hogy a választásokat követően is együttműködnek. A két párt az elnökválasztáson tehát közös listán indulhat, a parlamenti és

önkormányzati választások esetében ez még nem dőlt el. A szocialista politikus is cáfolta, hogy a közös lista nem jelenti azt, hogy az SPS „beolvadna” az SNS-be.

A kormány számára legitimitásvesztést az ellenzék tavaly júniusi választási bojkottja okoz csupán, ez is elsősorban a külföld szemében tűnik így. A szerb kormány ezért új választásokat kíván kiírni 2022 tavaszára. A parlamenten kívüli ellenzék egésze elutasítja a kormány legitimitációját, kétségbe vonja a rendszer demokratikusságát, ami társadalmi feszültséget is generál. Az ellenzék példaként tekint az ideai magyar ellenzéki összefogás folyamatára, az egyes szervezetek a teljes körű összefogást szeretnék elérni a jövőre esedékes elnök- és parlamenti választásokra. Felmerül, hogy az tavasszal közösen indulnának az elnök- és az önkormányzati választásokon, az ezzel egy időben tartandó parlamenti választásokat azonban továbbra is bojkottálják. Akárhogyis, a rendkívül fragmentált ellenzék továbbra sem képes valódi alternatívát mutatni a kormányzópárt számára, egyedül a rendszer delegitimálását próbálja elérni.

Az elmúlt évek trendjéhez hasonlóan az alkotmányos intézmények részéről komoly ellenállás a kormány irányában nem mutatkozik. Szerbia egyértelműen a régió egyik legstabilabb, ha nem a legstabilabb országának számít. Az ország élén egy növekvő erejű, kiszámítható és kibillenthetetlen kormány áll. Az elnök valódi versenytárs nélkül a kormányfővel harmonikus kapcsolatban dolgozik. Az államfőt minden bizonnyal újraválasztják jövőre. Szerbia politikai rendszerével szemben ellensúlyt csak a nemzetközi környezetéből érkező kritika jelenthet.

Szerbia - stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	a kormány nem változott		1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Parlamenti ellenzék lényegében nincsen, a kormánypárt bővült		1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Teljes harmónia, az intézmények vezetői a jelenlegi kormánytöbbséghez kötődnek		1
Társadalmi támogatottság	60 százalék		1
Összpontszám			4

Szerbia – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	1
	-0,9		6,7	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	52,8	57,8	58,1	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	1
	10,4	9	10,7	
Átoltottság	45			0
Összpontszám				2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Bulgária

Bulgária fordulatos évet zár, hiszen a járvánnyal összefüggő társadalmi és gazdasági válság mellett az elhúzódó politikai patthelyzetből kialakuló politikai válság is sújtotta. Bojko Boriszov, valamint a régóta kormányzó és sokáig megkerülhetetlennek látszó Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért (GERB) bukása alapvetően változtathatja meg a bolgár belpolitikai jövőképét. Csak nehezen, egy éven belül már a harmadik egymást követő országgyűlési választást követően nyílt esély arra, hogy újra parlamentnek felelős kormánya legyen az országnak. A Rumen Radev államfő hathatós befolyásával felálló új kabinet esetlegesen stabilizálhatja helyzetét, de a koalíciós partnerek zsarolási potenciálja, és a tény, hogy a GERB meg tudta tartani szavazótáborát egy jelentős részét, akár újabb kormányválságot idézhet elő.

Az év elején a kormányzó Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért (GERB) párt erősödött, mivel a 2020 végére csúcsosodó kormányváltó hangulat kimerült, a járványban nehezebben megszervezhető demonstrációk miatt is. A kormánypártok az aránylag stabilnak tűnő költségvetési helyzetet ráadásul ügyesen kihasználták, hogy megfelelő ígéretekkel visszazerezzék korábbi szavazórétegük egy részét.

Az országgyűlési választásokkal párhuzamosan elkezdtek a pártok készülni az ősszel esedékes államfőválasztásra is. A pártonkívüli Rumen Radev a Bolgár Szocialista Párt (BSzP) támogatása birtokában tervezte, hogy harcba száll az újbóli megbízatásért. Radev államfő a támogatás szükségességét a GERB és a török Mozgalom a Jogokért és Szabadságért párt (DPSz) együttműködésével indokolta, mivel várható volt, hogy a DPSz a kormánykoalícióért cserébe támogatná ősszel a GERB államfő-jelöltjét. Radev régóta arra törekedett, hogy a kormány ellenpólusaként állítsa be magát a közvélemény előtt.

Az év elején Bulgáriában is az egyik központi téma a vakcinabeszerezés volt. A Boriszov-kormány rendkívül óvatos volt, csak az uniós elosztási mechanizmusra hagyatkozott, mivel félt a lakosság és az ellenzék bírálatától. Az erélytelenül működő európai vakcinabeszerezés miatt februárra egyre többen követelték az alternatív, keleti oltóanyagok vásárlását is. Amíg a BSzP az orosz és kínai oltóanyagok beszerzését sürgette, addig a GERB ezt még elutasította márciusban.

A kormány társadalmi támogatottsága lassan gyengült, hiába nőtt meg tavaszra a GERB népszerűsége, a legtöbb közvéleménykutatás is ún. töredezett törvényhozást vetített előre. Várható volt, hogy egyetlen párt sem lesz képes egyedül kormányzati többségre szert tenni tavasszal. A török DPSz arra készült, hogy növeli támogatottságát, a párt esélyeit javította a járvány miatt várható alacsony részvételi arány, valamint a Törökországból érkező stabil támogatás is. Maga a török államfő, Recep Tayyip Erdoğan is személyes támogatásáról biztosította a pártot. A választások előtti hónapokban érezhetően megnőtt a DPSz informális szerepe a kormányban. Számos olyan döntést sikerült elérniük, amivel a török párt vezetősége haszonhoz jutott, a párt zsarolási potenciálja is jelentősen nőtt.

A várakozás beigazolódt; az április 4-i parlamenti választás után ugyanis egyik politikai erő sem tudott kormányt alakítani, ezért negyedévvél később, július 11-én megismételték a választásokat. Az újabb választás sem eredményezett végül jelentős változásokat az erőviszonyokban, csupán az áprilisban újonnan bekerült pártok erősödtek meg, a GERB mérsékelten tovább gyengült. Újra hat párt került be az Országgyűlésbe, ami ismét a bonyolult

pártalkuknak kedvezett. A tavaly létrejött Van egy ilyen nép (ITN) formáció végzett az első helyen, az ismert zenész, TV-s csillag Szlavi Trifonov pártja a szavazatok 24,1 százalékával 65 mandátumot szerzett. A GERB a második helyre esett vissza, 23,5 százalékkal 63 képviselőre csökkent a frakciója. A BSzP történelme akkori legrosszabb eredményét érte el, 13,4 százalékkal a harmadik helyen végzett. A nyári választás másik nagy nyertese a hagyományos jobboldali Demokratikus Bulgária (DB) lett 12,6 százalékkal, ezzel megelőzte a török DPSz-t.

Radev – miután az ITN és a GERB jelöltjei visszaadták a kormányalakítási mandátumot – az alkotmány előírásai szerint a választási erőviszonyoknak megfelelően következő legerősebb formációnak, a BSzP-nek adott kormányalakítási lehetőséget. Azonban nem csak az ITN, hanem a többi párt sem voltak együttműködni a szocialistákkal, ezért az államfő ismét feloszlatta a törvényhozást. Közben az ügyvivő kormány folytatta a GERB embereinek leváltását a választást követően is. Nyárra már Bojko Boriszov személye egyértelműen teherré vált a GERB számára is. A volt miniszterelnök miatt egyetlen párt sem kívánt együttműködni a GERB-bel, és a társadalom részéről is elveszítette Boriszov a korábbi megkerülhetetlen politikus imázsát. Az idei év harmadik választását november 14-én, párhuzamosan az államfőválasztás első körével tartották meg.

A júliusban még győzedelmeskedő Van egy ilyen nép (ITN) támogatottsága az év végére bezuhant. A november közepi parlamenti választásokat a semmiből összeállt, szeptemberben létrejött Folytatjuk a változást (PP) formáció nyerte meg. A PP társelnöke, Kiril Petkov gyors kormányalakítási tárgyalásokat ígért. A hirtelen berobbanó formáció sikerének oka az amerikai támogatás mellett egyértelműen a korrupcióellenesség volt, ami ellen a bolgár társadalom egy része már tavaly elkezdett lázadni, majd lassan egyre szélesebb néptömegek is hasonló módon változásokat kezdtek el követelni. A választás utáni napokban a Harvardon végzett Petkov megerősítette, hogy ő lesz pártja miniszterelnök-jelöltje, amíg a társelnök, Aszen Vaszelev közgazdász a pénzügyminiszter-jelölt. A legvalószínűbb forgatókönyv, hogy a PP, a BSzP, a DB és az ITN együttműködésével alakulhat meg a következő kormány. Egyelőre nem tűnik könnyűnek a megállapodás kidolgozása a négy párt szövetségéről, látván az előző két választás utáni patthelyzetet. A DB és a PP a legtöbb kérdésben azonos álláspontot képvisel, viszont az ITN és a BSzP is több kérdésben kemény tárgyalópartner lehet. Nemrég még mindkét párt kifogásolta Petkov kormányfő-jelöltségét is. Egyelőre mindegyikük kizárta az együttműködést a GERB-bel és a DPSz-szel. Petkov szerint sokkal rugalmasabb álláspontot kell kialakítaniuk személyi kérdésekben a koalíciós tárgyalásoknál, hogy ezúttal sikerüljön kormányt alakítani. A radikális, oltásellenes Újjászületés (Vazrazsdane) parlamenti bejutása váratlan fordulat volt, a velük történő együttműködésről nem is esett szó korábban.

A formálódó kormánykoalíció esetében még nem lehet tudni, hogy milyen lesz a koherencia. Közben Kornelija Ninova a BSzP elnöke is bejelentette, hogy a kormány megalakulása után lemond a párt vezetéséről. A döntést a legutóbbi parlamenti választáson elért súlyos vereséggel indokolta. Ninova mellett lemondott még Hriszto Ivanov és Atanasz Atanaszov, a DB két társvezetője, valamint Kraszimir Karakacsanov, a VMRO-BND elnöke is. Ezek a folyamatok mind azt mutatják, hogy a pártrendszer egészét érintő globális folyamatok mennek végbe jelenleg Bulgáriában. A több évtizede működő nagy bolgár pártok pedig rendkívüli népszerűségvesztésen mentek keresztül. Kérdéses, hogy a gyorsan megszerzett társadalmi támogatottságot mennyire tudják tartósan megtartani az új pártoknak. Mennyire sikerült valóban megismerniük ezen új politikai erők programját a választóknak. Ráadásul az idei

választássorozat eredményeképp a részvételi hajlandóság is megcsappant, ami tovább gyengíti a jövőbeli kormány legitimitását.

Ezzel párhuzamosan Rumen Radev államfő megnyerte az államfőválasztás második fordulóját november második felében, legyőzve a GERB által támogatott Anasztasz Gerdzšikov egyetemi rektort. Radev az eddigi államfőválasztások legnagyobb mértékű, 33 százalékos különbségével nyert. A részvétel rekordalacsony volt, mindössze 34 százalékos, ez az elhúzódó politikai válságnak és a járványnak egyaránt betudható. Radev államfő második ciklusát előreláthatólag kevesebb konfrontáció fogja jellemezni, amennyiben sikerül az őt támogató pártoknak (PP, BSzP, ITN, DB) kormányt alakítaniuk. Az államfő már régóta a legnépszerűbb bolgár politikus a közvélemény-kutatások szerint, az átmeneti időszakban az ügyvezető kormányok szövetségese volt, korábban viszont ellenfele a GERB kormányzásának.

Az alkotmányos intézmények között egyre több konfliktus várható, hiszen az új pártpolitikai helyzet egy egyszerű kormányváltásnál mélyebb változásokat jelez előre. Ilyen tényező a Folytatjuk a változást (PP) mozgalom egyik legfőbb prioritása a legfőbb ügyész és a korrupcióellenes bizottság vezetőjének leváltási szándéka is. A PP miniszterelnök-jelöltje, Kiril Petkov sajtótájékoztatóján ismertette, hogy pártja egyik legfőbb prioritása lesz az igazságügyi reform, azon belül is Ivan Gesev legfőbb ügyész leváltása. Gesev leváltásához kétharmados többség kell. Ha ez nem állna rendelkezésre, akkor megkerülhetővé teszik a legfőbb ügyész személyét egy alternatív korrupcióellenes szervezet létrehozásával. Jelenleg létezik a Korrupció elleni küzdelemmel és az illegálisan megszerzett vagyon elkobzásával foglalkozó bizottság (KPKONPI), amely átveheti ezt a nyomozó szerepkört. A PP tervei szerint a KPKONPI nyomozó hatáskörrel való felruházásával valóban megkerülhetővé lehetne tenni a legfőbb ügyészséget a kiemelten fontos korrupciós ügyekben.

A gazdaság nagyon megsínylette az elhúzódó kormányválságot, az ITN és a GERB nem volt hajlandó az ügyvivő kormány által beterjesztett aktualizált költségvetést megszavazni. A nyugdíjemelést is csak nehezen ment át a parlamenten. A gazdasági növekedést 3,5 százalékosra tervezik 2021 végéig. Előzetes kalkulációk szerint az államadósság a GDP negyede, amíg a költségvetési hiány 3,6 százalék lehet az év végén. Az üzemanyagok gyorsan növekvő ára Bulgáriában is jelentősen megnövelte az inflációt. Eközben továbbra is nagy gondot jelent, hogy a munkavállalók alig 30 százaléka keres átlag- vagy annál magasabb bért. Összességében a politikai és gazdasági válság egymást erősítő tényezőknek mutatkoztak az utóbbi időszakban Bulgáriában.

Bulgária történelmének egyik legbizonytalanabb politikai korszakát éli meg, hiszen több mint fél éven keresztül nem volt az országnak országgyűlési támogatást élvező kormánya. Várhatóan nem lesz konfliktusoktól mentes az ország közeljövője sem, az ügyészséggel kapcsolatban felmerült viták már most komoly belpolitikai viharokat kódolnak bele a bolgár közéletbe.

Bulgária – stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Többszöri kormánycsere, ügyvivő kormányok		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Április óta nincs a törvényhozás támogatását élvező kormány		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Az ügyvivő kormány az államfő szövetségese, de komoly harcok zajlanak az ügyészséggel		0
Társadalmi támogatottság	37 százalék		0
Összpontszám			-2

Bulgária – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	-1
	-4,4		3,8	
Államadósság	2019	2020	2021*	-1
	20	24,7	26,7	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	0
	4,2	5,1	5,1	
Átoltottság	26			-1
Összpontszám				-3

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Montenegró

Történelmi léptékű változás zajlott le Montenegróban az elmúlt esztendőben, hiszen a Szocialisták Demokratikus Pártja (DPS) három évtizedes kormányzás után szorult ellenzékbe. A 81 fős törvényhozásból 41 fő támogatta a Demokratikus Front (DF) vezette koalíciós kormány megalakulását, ez már elővetítette a kiélezett belpolitikai küzdelmek lehetőségét. Az év végére már súlyos kormányválság sújtotta az országot, amelynek a kimenetele egyelőre még megjósolhatatlan. Ezzel együtt az eltelt egy év nem egyszerűen kormányváltást, hanem szinte rendszerváltással felérő átalakulást hozott az országnak; a szocialisták klientúrájához tartozó csoportok folyamatosan szorulnak ki a hatalomból.

Az idei év legfontosabb közéleti kérdései Montenegróban a járvány elleni küzdelem mellett a tavaly decemberben összeálló többpárti kormánykoalíció munkájának megkezdése és az azokkal összefüggő konfliktusok voltak. A szocialisták érezhetően bel- és külpolitikai szintén is konfliktusorientált politizálást folytattak. A heterogén, de a helyi szerb identitású lakosságot képviselő, Szerbia felé elkötelezett pártok által dominált koalíció hamar jelentős konfliktusokat vállalt fel. Az első intézkedésük rögtön az egyházügyi törvény módosítása lett, ami a montenegrói Szerb Pravoszláv Egyházat hátrányosan érintő passzusok törlését jelentette. A jogszabályt az államfői vétó után csak második kísérletre tudták keresztülvinni. A kommunista rendszer bukása után megszakítás nélkül hatalmon levő utódparti szervezet szorosan összefonódott az állammal, a politikai és államigazgatási elit jelentős része a szocialisták holdudvarához köthető. Az új kormányzat egyik központi célkitűzése többek között a közigazgatási szervezetrendszer „megtisztítása”, ami szinte felér egy rendszerváltással. Erre a folyamatra ráadásul mint a politikai zsákmányszerzés nyílt alkalmazására tekintettek, ami az EU rosszállását is kiváltotta. A szerbpárti erők dominálta kormánykoalíció folyamatosan fenntartja az ország identitásával kapcsolatos kérdéseket, és akár erőszakos fellépések kíséretében állnak egymással szemben a kormánypártokhoz kötődő szerb identitású, és az ellenzékhez kapcsolódó montenegrói identitású csoportok.

A kormány átalakítása körüli viták még november végéig is elhúzódtak, nem lehet tudni, hogy mikor tudnak a felek érdemi megoldást találni. Közben a liberálisabb Egyesült Reform Akció (URA) ragaszkodik a formálisan szakértői kormányhoz, addig a Demokratikus Front saját tárcákat szeretne, ezt mind az ellenzék, mind a nyugat ellenzi. Nincs közös álláspont a szűk parlamenti többségen belül sem arra, hogy miképp kellene megoldani az elhúzódó belpolitikai válságot. Az ellenzék közjogi eszközökkel kívánja megbuktatni a kormányt, valamint új választások kiírását követeli. A legnagyobb kormányerő, a leginkább szerbpárti DF a meglévő kormányzati többség segítségével szeretne egy stabil politikai kormányt felállítani. Az URA vezetője, Dritan Abazović miniszterelnök-helyettes hangsúlyozta, hogy már két hónapot elpazaroltak a kormány átalakítása körüli vitákkal. Abazović kész folytatni a tárgyalásokat, de politikai helyett szakértői kormányhoz ragaszkodik. Eközben azt is cáfolta, hogy tárgyalásokat folytatnának Milo Đukanović államfővel, illetve az általa vezetett legnagyobb ellenzéki párttal, a szocialistákkal egy kisebbségi kormány felállításáról. Közben november végén a DF egyik vezetője közölte, hogy mégsem zárkoznak el egy új, vegyes, politikai-szakértői kormány felállításától sem, amivel megoldást remélnének a társadalmi megosztottság és a belpolitikai válság megszüntetésére is.

Montenegrónak szüksége van nemzetközi támogatásra is. Ősszel az USA helyettes külügyi államtitkára és nyugat-balkáni különképviselője ellátogatott az országba, ahol Milo Đukanović

államfővel és Zdravko Krivokapić kormányfővel is találkozott. Az Egyesült Államok a támogatásáról biztosította a Krivokapić-kormányt. Eközben leszögezték, hogy Washington a jelenlegi kormányzati többség legerősebb tagját, a DF-et nem tartja megfelelő partnernek. Az USA számít Montenegróra, ezért az európai szövetségesekkel együtt támogatna egy az európai integráció iránt elkötelezett erős parlamenti többséget. A hatalomból kiesett DPS értésére adta az USA, hogy a szocialisták pártjának meg kell újulnia, és új, nem kompromittálódott politikusoknak kell nagyobb szerephez jutni, ezzel is növelve a koalíciós képességüket.

Gazdasági szempontból kritikus helyzetből indult a kormány az egy évvel korábbi hatalomátvételtől kezdve. Az ország gazdasága jelentős arányban a turizmusra épült, ami a járvány miatt összeomlott, ezzel magával rántotta az egész országot, hiszen egy év a munkanélküliség is megduplázódott. Ráadásul rögtön az új kormány felállásakor, 2020 végén egy hatalmas méretű, 750 millió euró értékű kötvénykibocsátásra került sor. A GDP majdnem ötödét (!) kitevő hitel felvételét a kormány titokban tartotta, amire februárban derült fény, óriási botrányt okozva ezzel. A kormány instabil gazdaságpolitikáját bizonyította továbbá, hogy a decemberben elhalasztott 2021 évi költségvetés elfogadásának terhét is hosszú hónapokig tolták maguk előtt. Az ország kiszolgáltatottságát jelezte, hogy képtelen volt törleszteni a Kínától korábban felvett hitelét, így az államadósság a nyárra meghaladta a GDP 100 százalékát. Megoldásként EU-s országoktól, az IMF-től és a Világbanktól kért forrásokat. A folyó évi költségvetés késedelmes elfogadása likviditási problémákat okozott, többek között gyógyszerhiányt is eredményezett a járvány kellős közepén. Ráadásul a kormány egyes gazdasági intézkedései a Szerbiától való függést is erősítik.

A válság hatására a régió több országához hasonlóan egyre súlyosabb infláció fenyegeti a montenegrói emberek mind szélesebb tömegeit is. Főként az alapvető élelmiszerek és az üzemanyagok árai emelkednek. Egy év alatt tavaly október óta például a benzin 26,5 százalékkal, az étolaj és egyéb zsiradékok ára 36 százalékkal emelkedett. A kormány júliusban befagyasztotta olyan alapélelmiszerek, mint egyes kenyérfélék árát. Mivel a liszt ára 30 százalékkal emelkedett, idővel így elkerülhetetlen lesz a kenyér drágulása is.

A gazdaságfejlesztésért felelős miniszter, Jakov Milatović ősszel az „Európa Most” program ígéretét vázolta fel. Ennek megvalósulása esetén 2025-re 900 eurós átlagfizetést ígérnek. Miloško Spajić ennél is többel kecsegtette a társadalmat, a pénzügyi és népjóléti miniszter szerint ugyanis a Krivokapić-kormány ciklusának végére Montenegro az életszínvonal területén behozza Szlovéniát. Zdravko Krivokapić kormányfő pedig november végén szintén egy hatalmas befektetési tervet ígért, amelyet „Montenegro Most” névre keresztelt. E terv szerint a kormány 2022-ben 180 millió eurót különít el nagybefektetésekre a gazdaság megerősítése érdekében. A nagy elképzelések lehetőségét viszonylag árnyalja, hogy a permanenssé váló kormányválság miatt inkább csak napról napra tud előre tervezni a kormány, kevésbé van lehetősége perspektivikusan gondolkodni. A tervek megvalósulásának valószínűsége egyenesen korrelál a kormányzati stabilitás mértékével.

A kormány társadalmi támogatottsága jelentősen csökkent tavaly óta, a kabinet egyre kevésbé nevezhető biztos alapokon állónak. Krivokapić-kormány látszólag élvezi a társadalom enyhe többségének bizalmát, de az etnikai identitástudat miatt amúgy erősen megosztott társadalomban a kormány pozíciója így sem tekinthető teljesen stabilnak. A lakosság relatív többségét adó, montenegrói identitású lakosság nagyobb részének bizalma ugyanis a jellemzően szerbpartí koalíció irányában korlátozott. A párttagsággal nem rendelkező, szakértői

imázst mutató kormányfő személyes támogatottsága szintén megfelelő volt az év első felében még egy szűk, egyetlen fős többséggel rendelkező kormány élén is. Nyílt demonstrációk a járványhelyzet miatt kevésbé szervezhetőek az országban, ami csökkentette az esetleges társadalmi ellenállás lehetőségét.

A kormányon belüli kohézió a kezdetektől fogva törékeny volt, hiszen a szűk kormányzati többség és a kormánykoalíció már eleve több pártszövetségből jött létre, és ezen pártszövetségek is további részekre bonthatók. A kormánykoalíció belső egysége is ingatag. A koalíciós partnerek közötti konfliktusos viszonyt tovább nehezítette, hogy a hivatalosan pártonkívüli miniszterelnök, Zdravko Krivokapić is pártalapítási terveket szövögetett.

Néhány koalíciós pártban is belső dezintegrálódási folyamat indult meg évközben, mivel a kormány politikájával sokan elégedetlenek voltak. Májusban a kisebb koalíciós partnerként működő liberális URÁ-nak több vezetője lemondott a kormány politikájának jobbra tolódása miatt. A legnagyobb kormányerő, a DF egyik alkotóelemének, a Mozgalom a Változásokért (PzP) nevű erőnek az elnöke, Nebojša Medojević nem sokkal később szintén távozott a koalícióból, visszaadva a mandátumát. A júniusi kormányválsághoz közvetlenül vezető esemény a srebrenicai népirtást megkérdőjelező kijelentéseket tevő Vladimir Laposavić igazságügyi miniszter leváltása volt, aki a DF jelöltjeként került be a kormányba.

November elején az elhúzódó kormányzati válság közepette Krivokapić kijelentette, hogy nem hajlandó lemondani, viszont három miniszterét le kellene váltani. Érvelése szerint nincs idő egy másik kormány felállítására vagy új választások kiírására. A koalíciót vezető Demokratikus Front (DF) eközben ultimátumot adott, miszerint ha a kormányt nem alakítják át, akkor új választásokat fognak kezdeményezni. A szocialisták is bizalmatlansági indítványon gondolkodnak, szerintük a kormány még ennek benyújtása előtt is működésképtelenné válhat.

Az ellenzék esetében stabilitásról beszélhetünk, a többnyire a legnagyobb önállóan mért támogatottsággal rendelkező párt a szocialistáké. A DPS stabil szavazóbázissal rendelkezik, főképpen a montenegrói identitású lakosság részéről. A párt vezetője az államfő, alternatív miniszterelnök-jelölt személy azonban még nincs. Ha lesz, akkor annak bírnia kell az államfő bizalmát. A DPS a korábbi kormányzati ciklusokban közösen kormányzott a bosnyák, és az albán kisebbséggel, ezért az ellenzéki erők potenciális összefogása létrejöhet a pártrendszerben. A kormányerőkkel szemben tehát rendelkezésre áll egy harcedzett, kormányzásra bármikor képes, egységes ellenzék.

Az alkotmányos intézmények egymáshoz fűződő viszonya alapvetően rossz. A kormány és az államfő közötti konfliktus a választásoktól kezdve jelen van, hiszen Milo Đukanović államfő egyrészt éppen azt a politikát testesíti meg, amivel az új koalíció szakítani kíván, másrészt a legnagyobb ellenzéki párt vezetőjeként a montenegrói pártpolitikában is szemben áll a kabinettel. A Krivokapić-kormány más intézményekkel is harcban áll, nemcsak a három évtizednyi folyamatos kormányzást követően leváltott politikai pártokkal. A mögöttük álló erőkkel kialakult konfliktus miatt már nyár elejére kormányválság alakult ki. Hatalmas politikai vitát váltott ki ugyanis a kormánynak a korrupciós ügyekre szakosodott Különleges Államügyészség, valamint a Főállamügyészség átalakítására vonatkozó terve, vezetőinek elmozdítását kilátásba helyező törvényjavaslat. Đukanović elnök is beszállt a harcba azzal, hogy a politikai vétőjogát felhasználva lassítani próbálta a megosztó törvényjavaslatok hatályba lépését.

Az egyre jobban elmérgesedő politikai viszonyok közepette ősszel még nagyobb ösztűz alá vették nemcsak Đukanovićot, hanem egész családját is. Novemberben több botrányos hír látott napvilágot az államfő testvéreinek korrupciós ügyeiről. Közben Đukanović állítólagos alkotmányértésének ügye is az Alkotmánybíróság elé került, miután a parlament megszavazta, hogy induljon eljárás annak kivizsgálására, hogy megsértette-e az alkotmányt Đukanović. Az államfő szeptember elején ugyanis megjelent Cetinjében, ahol a szerb egyház új püspökének beiktatása ellen tüntettek. Habár a döntés az Alkotmánybíróság kezében van, de a helyzet pikantériája, hogy a testület a jelenlegi csonka összetételében maga sem felel meg az alapvető alkotmányos működési követelményeknek.

Montenegró összességében egy egyre akutabbá váló kormányválságot él át, mindössze egy évvel az új kormány felállítását követően. Bár egyelőre jelentős kormányátalakításra nem került sor, csak az igazságügyminiszter leváltására, de a miniszterelnök több kormánytagtól is megválna. A bizonytalanságot fokozza, hogy sem a miniszterelnök személye nem biztos, sem az, hogy marad-e a jelenlegi koalíciós összetétel, de még az sem, hogy politikai vagy szakértői kormányzásra fog-e sor kerülni a jövőben. Nem elképzelhetetlen akár egy kisebbségi kormány sem. Az alkotmányos intézmények között is hatalmas vihar dúl, ami tovább gyengíti az egész politikai rendszer hatékony működését. Hiába tart még ki valamennyire a kormány társadalmi támogatottsága, ha elsősorban a nemzetközi elvárásoknak kíván megfelelni a politikai résztvevők jelentős része, ami a meglévő etnikai és vallási konfliktusokkal együtt szintén destabilizálja a kormányzati működést.

Montenegró – stabilitás	Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	Leváltották az igazságügyi minisztert	0
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	Jelenleg is koalíciós huzavona zajlik a kormány, illetve a kormányfő sorsáról	-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Az államfő a koalíció legfőbb „ellensége”, komoly konfliktusok vannak az ügyészséggel és más intézményekkel is	-1
Társadalmi támogatottság	45 százalék	0
Összpontszám		-2

Montenegró – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	-1
	-15,3		10,7	
Államadósság	2019	2020	2021*	0
	74,9	103,5	87,3	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	-1
	15,4	18,3	19,3	
Átoltottság	41			0
Összpontszám				-2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Észak-Macedónia

Az etnikailag is megosztott, törékeny állam, Észak-Macedónia komoly átalakulásokon ment keresztül az egykori kormányfő, Nikola Gruevszki 2017-es magyarországi száműzetését követően. Legnagyobb politikai ellenfeleinek egyike, Zoran Zaev került a kormány élére, aki azóta is az ország vezetője. Az állandóan pattanásig feszült helyzet évek óta tart a két nagy politikai tábor között. Ez a folyamat vezetett el az idei év végére egy olyan lehetetlen patthelyzethez, hogy a törvényhozásban a két oldal egyenlő számú képviselővel rendelkezik, ami a kormányzati rendszer bénultságát okozza. A pártelnök-kormányfő Zaev az év végén lemondott, de nem világos, hogy csak kormány-, vagy esetlegesen hatalomváltás is be fog következni.

Észak-Macedónia közéletét az év elejétől kezdve a járvánnyal és a járvány kezelésével kapcsolatos kihívások mellett az ezredforduló óta most első alkalommal megtartott népszámlálás kérdése mozgatta meg a leginkább. A népszámlálás terve súlyos politikai konfrontációkat okozott, hiszen annak eredménye hosszú távon is meghatározhatja az ország jövőjét, mivel az albánok arányáról húsz éve nincs pontos adat. Az ellenzéki Belső Macedón Forradalmi Szervezet - Demokratikus Párt a Macedón Nemzeti Egységért (VMRO-DPMNE) nem értett egyet a Szociáldemokrata Unió (SzDSzM) népszámlálás lebonyolítására vonatkozó terveivel, ezért februárban aláírásgyűjtésbe kezdtek a népszámlálás elhalasztásáért, végül sikerült is egy időre elhalasztani azt. A végül szeptember végéig tartó folyamat nehezen valósult meg, mert számos régióban nem volt elég számlálóbiztos. A várthoz képest végül kevesebb feszültség kísérte a folyamatot.

Komoly gondokat okozott a kormánynak a karanténba kerülő parlamenti képviselők miatt a mindösszesen kétfős többség folyamatos biztosítása a törvényhozásban. Az év elején még stabilabb volt az SzDSzM-DUI-BESA Mozgalom-DPA koalíciós együttműködés. Ehhez feltétlenül szükséges volt a szociáldemokrata SzDSzM több látványos engedménye is az albán politikai mozgalmak felé, mint a népszámlálásról szóló döntés, illetve az albán diaszpóra számára a népszámláláson való részvételi lehetőség biztosítása. Az ellenzék erre egyszerűen azt a bizonyítatlan hírt terjesztette, miszerint az SzDSzM és a DUI már a népszámlálás előtt döntött az albánok 32 százalékos arányáról.

2021 elején még nem romlott a társadalomnak a kormányba vetett bizalma. A Zaev-kormány az államadósság növelésével biztosította a gazdaságtámogató programokat, hogy megőrizték a munkahelyeket. A kormányfő személye az év első felében a korábbi időszakokhoz képest kevésbé volt kitéve ellenzéki támadásoknak. A saját kormánypártján belüli pozíciója is stabil maradt, így az SzDSzM nyugodtan bevezethette 2021-től a közvetlen pártelnök-választást is. Közben több Gruevszki volt miniszterelnök köréhez kapcsolható VMRO-DPMNE-s politikust, letartóztattak és elítéltek idén. Az év során azonban fokozatosan vált egyre instabilabbá a kabinet helyzete.

Az ellenzéki VMRO-DPMNE az idén ősszel esedékesé vált önkormányzati választásokkal egy időben lebonyolítandó előre hozott parlamenti választások megrendezésére szólította fel a kormánypártokat. Az ellenzéki párt szerint a folyamatos képviselői karanténba kerülések miatt a kormány képtelen biztosítani a folyamatos határozatképességét, ezért szükség lenne az előre hozott választásokra. Erre a kormánypártok módosították az országgyűlés eljárásrendjét, és óvintézkedések mellett lehetővé tették fertőzött, illetve karanténban lévő képviselők számára,

hogy a szavazások idejére a parlamentben tartózkodhassanak, és szavazhassanak. Az ellenzék hevesen támadta ezeket a kormányzati intézkedéseket.

A kormány az év elején alkotta meg az ötödik gazdaságmentő csomagot, amely meghosszabbította és kiterjesztette a munkahelymegőrző támogatások határidejét és körét. A VMRO-DPMNE az obstrukció eszközehez nyúlt a parlamentben, több ezer módosító indítvány segítségével sikeresen akadályozta meg a különböző kormánypárti gazdaságsegítő jogszabálytervezetek elfogadását. A kormány az oltóanyag-beszerzés területén szűk mozgástérrel rendelkezett, mivel kezdetben a nemzetközi programokra hagyatkozott. Elmozdulást jelentett a kínai megállapodás 200 ezer oltóanyagról. A február végi szállítási időpontra a kínai vakcinák viszont nem érkeztek meg, ezért a VMRO-DPMNE a kormányt ismét keményen bírálta. A kormányzati többség egyre nehezebbnek tűnő biztosítása miatt tavasszal Zoran Zaev miniszterelnök egy interjúban az SzDSzM és a VMRO-DPMNE közötti nagykoalíció lehetőségét is megpendítette. Sem a VMRO-DPMNE, sem az SzDSzM szövetségesei nem támogatták az elképzelést. Zaev célja az ötlet tematizálásával az ellenzéki pártokon belüli feszültség növelése lett volna.

A baloldali Zaev-kormány még júniusban kérvényezte az Európai Tanácsnál a csatlakozási tárgyalások megkezdését, összhangban a 2020 márciusi tanácsi döntéssel, de nem járt sikerrel. Észak-Macedóniának Bulgáriával fennálló konfliktusa továbbra is gát vetett ennek a tervnek. Az elhúzódó kormányalakítási válság Bulgáriában azóta sem teszi lehetővé a nyilvános kétoldalú tárgyalások folytatását. A VMRO-DPMNE ellenzéki pozícióból az őszi önkormányzati választások előtti kampányban ezzel is hevesen támadta a kormányt. Szerintük a szociáldemokraták feladják a nemzeti érdekeket a tárgyalások sürgetése miatt. A VMRO-DPMNE így egy egységes nemzeti álláspontokat tartalmazó határozatot terjesztett be a törvényhozásnak, rögzítve benne azokat az alapelveket, amelyeket mindenki támogatna a Bulgáriával folytatott tárgyalások során. Mivel a határozat széleskörben elfogadott álláspontokat tartalmazott, ezért a szociáldemokratáknak is támogatniuk kellett. A nagypártok kiállása mellett a kisebb macedón pártok is támogatták a kezdeményezést, sőt végül még a két albán párt, a Demokratikus Unió az Integrációért (DUI) és az Albánok Szövetsége – Alternatíva (AA) is.

Észak-Macedóniában végül október 31-én tartották meg az önkormányzati választások második fordulóját. A kormányzó szociáldemokraták vereséget szenvedtek nemcsak Szkopjében, hanem sok más településen is. Zoran Zaev a vereség hatására lemondott a kormányfői és a pártelnöki posztról is. Megerősítette, hogy ennek ellenére sem kell előrehozott parlamenti választást tartani, mivel választások nélkül is megállapodhatnak utódjának személyében.

A legnagyobb ellenzéki párt, a VMRO-DPMNE új választások kiírását követelte, ezért bizalmatlansági indítványt nyújtott be a kormány ellen. Hrisztijan Mickoszki pártelnök szerint a jobboldalt már többen támogatják, mint a kormányzó szociáldemokratákat. A bizalmatlansági indítvány tragikomikus körülmények között kudarcba fulladt november közepén. Az indítványról a parlament végül nem tudott szavazni, mert a 120 képviselőből csak 60 fő jelent meg a szükséges 61 helyett az ülésteremben. A jobboldali ellenzék szerint elraborták az egyik BESA mozgalomhoz tartozó képviselőt, akinek a szavazatára feltétlenül számítottak. Később az állítólagosan elrabort Redzsepi bejelentkezett, hogy nem korlátozták mozgásában, hanem önszántából nem vett részt az ülésen. A szavazási kudarc ellenére az ellenzék nem vonta vissza kormánybuktatási kezdeményezését, és továbbra is előrehozott választásokat követel. Zaev

közben visszalépett a lemondástól. A kormányfő elmondása szerint azért döntött a párt vezetése a lemondás elhalasztásáról, mert különben félt, hogy az ország visszatérne a 2017 előtti, a VMRO-DPMNE egykori elnöke, Nikola Gruevszki nevével fémjelzett korszakhoz. Politikai, közjogi szempontból ezzel lehetetlen helyzet alakult ki. A kormány szétesését követően továbbra is állandó a bizonytalanság, egyelőre senki sem tud biztos parlamenti többséget kialakítani. Végül is várhatóan december 12-én választja meg a szocialisták Zaev utódját, a jelenlegi pénzügyminiszter-helyettes, Dimitar Kovacsevszki személyében. Zaev terveit szerint irányítani tudja majd Kovacsevszkit a háttérből. Közben az ellenzék részéről épp az albánokkal próbálnak egyezsége jutni a kormány megbuktatása érdekében.

A járvány elleni küzdelem súlyos károkat okozott a gazdaságban, a kormány az elszabaduló infláció miatt hatósági árkontroll bevezetésén gondolkodik néhány termékcsoporthoz. A hazai termelőket kiemelten támogatni szeretnék, hogy csökkenjen ezen termékek ára, a külföldről behozottak esetében pedig árréskorlátozást kívánnak megvalósítani. 2020 utolsó negyedében, habár csak mérsékelten, de 0,7 százalékkal csökkent a GDP az előző év ugyanezen időszakához képest. 2021 elején egy 2,8 százalékos növekedés követte 2020 utolsó negyedéhez képest. A kormány és a Világbank is a GDP csupán 3,5 százalékos emelkedését jósolta az év elején Észak-Macedóniának. A kormány munkahelymegőrző támogatási programjával viszont sikerült elkerülni a drasztikus leépítési hullámokat a járvány kirobbanásakor. Ennek azonban nagy ára volt. Az államadósság 2017 óta 2 milliárd euróval nőtt, és várhatóan csak 2025-re fog stabilizálódni a 2020-as mérték körül. Az év elején először 4,9 százalékosra, majd nyáron már 6,5 százalékosra tervezett költségvetési hiány segítségével teljesülhetnek az ötödik gazdasági mentőcsomag tervei. Ennek ellenére az eredendően is kedvezőtlen munkanélküliségi ráta továbbra is magas maradt. A bizonytalannak tűnő gazdasági helyzet, a szerény makrogazdasági mutatók jelzik, hogy az ország vezetése mögött egy rendkívül instabil politikai kurzus áll, amely politikai és gazdasági szempontból is kiszámíthatatlan jövőképet mutat.

Észak-Macedónia – stabilitás		Rövid értékelés	Pontszám
Kormányfő és kormánytagok állandósága	A kormányfő lemondott az önkormányzati választás után		-1
Koalíció stabilitása és parlamenti többség állapota	A miniszterelnök lemondásáig stabil volt a koalíció, azóta alkudozások folynak egy alternatív, jelenlegi ellenzéki kormány felállításáról		-1
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	Kormánybarát államfő, más intézményekkel sincsenek konfliktusok		1
Társadalmi támogatottság	36 százalék		0
Összpontszám			-1

Észak-Macedónia – teljesítmény				Pontszám
GDP-növekedés	2020		2021*	-1
	-4,5		4	
Államadósság	2019	2020	2021*	-1
	40,7	51,2	54,5	
Munkanélküliségi ráta	2019	2020	2021*	1
	17,3	16,4	15,7	
Átoltottság	38			-1
Összpontszám				-2

*Az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése alapján

Módszertan

Elemzésünkben 12 közép-európai ország, Ausztria, Bulgária, Csehország, Észak-Macedónia, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia koronavírus-járvány alatti kormányzati stabilitását és az azzal párhuzamos kormányzati teljesítményét vizsgáltuk. Mind a kormányzati stabilitás, mind a kormányzati teljesítmény értékelése 4-4 indikátorból tevődik össze. Mindkét területen -4 és 4 pont közötti sávban osztályoztunk, az összpontszámokat az egyes indikátorpontok összegéből aggregáltuk.

A kormányzati stabilitás estében a kormányfő és kormánytagok állandóságát, a kormánykoalíció és a parlamenti többség stabilitását, a kormány és az alkotmányos intézmények közötti viszonyt, valamint a kormány társadalmi támogatottságát vettük alapul. Ezen indikátorokat tényalapon kvalitatív módon értékeltük az alábbi táblázatban jelzett szempontok alapján. A társadalmi támogatottság értékeléséhez a Nézőpont Intézet 2021. novemberében, a 12 vizsgált országban 1000-1000 fős, a 18 évesnél idősebb lakoságra nem, kor, régió, településtípus és iskolai végzettség szerint reprezentatív közép-európai közvéleménykutatásban feltett „Összességében mennyire elégedett a kormány teljesítményével?” kérdés „Teljes mértékben elégedett” és „Inkább elégedett” válaszainak eredményét használtuk fel.

Kormányzati stabilitás		
Indikátor	Pontszám	Értékelési szempont
Kormányfő és kormánytagok állandósága	-1	Leváltották a kormányfőt, kormányváltás történt.
	0	Miniszterváltás történt, változott a kormánytagok összetétele.
	1	Változatlan maradt a kabinet összetétele.
Koalíció stabilitása és parlamenti többség	-1	A kormánykoalíció felbomlott, megszűnt a kormánytöbbség, a kormányzáshoz szükséges többség nem áll rendelkezésre.
	0	Vannak viták, a többséget többször újra kellett teremteni.
	1	A kormánykoalíció és a kormánypártok parlamenti többsége stabil maradt.
Alkotmányos intézményekhez fűződő viszony	-1	A kormány munkáját más alkotmányos intézményekkel való viták jelentősen terhelték
	0	A kormány és más alkotmányos intézmények között előfordultak viták, de azok nem nehezítették a kormányzást
	1	Nem jellemző az alkotmányos intézmények közötti konfliktus.
Társadalmi támogatottság	-1	30 százalék alatti a kormányzattal elégedettek aránya.
	0	30 és 50 százalék közötti a kormányzattal elégedettek aránya.
	1	50 százalék feletti a kormányzattal elégedettek aránya.

A kormányzati teljesítmény esetében a vizsgált országok gazdasági növekedését, államadosságának éves szintjét, munkanélküliségi rátájának változását, illetve az átoltottságot vettük alapul. Az indikátorokat adatokra alapozva kvantitatív módon értékeltük az alábbi táblázatban feltüntetett módon. A GDP-növekedés, az államadosság és a munkanélküliségi ráta esetében a 2021-es előrejelzések forrása az Európai Bizottság őszi gazdasági előrejelzése.³ Az átoltottsági adatok az Our World in Data 2021.12.2-i adatait tükrözik, ahol a teljesen beoltott (az egyszeri dóziszú vagy a kétadagos vakcina mindkét adagját megkapó) személyek arányát vettük alapul.⁴

Kormányzati teljesítmény		
Indikátor	Pontszám	Értékelési szempont
GDP-növekedés	-1	2021-ben az előrejelzések alapján kisebb mértékben nőtt a gazdaság, mint amekkora mértékben 2020-ban csökkent.
	0	2021-ben az előrejelzések alapján ugyanolyan mértékben nőtt a gazdaság, mint amekkora mértékben 2020-ban csökkent.
	1	2021-ben várhatóan nagyobb mértékben növekszik a gazdaság, mint amekkora mértékben 2020-ban csökkent
Államadosság	-1	Az államadosság 2021-ben várhatóan 0,5 százalékkal nagyobb mértékben növekedett 2020-hoz képest, és nagyobb mint 2019-ben (+/- 0,5 százalék)
	0	Az államadosság 2021-ben várhatóan stagnál a 2020-as értékhez képest (+/-0,5 százalék), vagy 0,5 százaléknál nagyobb mértékben csökkent, de nem érte el a járvány előtti 2019-es szintet
	1	Az államadosság 2021-ben a vírusválság előtti, 2019-es (+/-0,5 százalék) vagy annál kisebb mértékű
Munkanélküliség	-1	2021-ben várhatóan 0,5 százaléknál nagyobb mértékben növekszik a munkanélküliségi ráta 2020-hoz képest, és nagyobb mint 2019-ben (+/- 0,5 százalék)
	0	2021-ben várhatóan stagnál a munkanélküliség 2020-hoz képest (+/- 0,5 százalék), vagy 0,5 százaléknál nagyobb mértékben csökkent, de nem érte el a 2019-es szintet
	1	A munkanélküliség 2021-ben várhatóan a vírusválság előtti, 2019-es szinten (+/-0,5 százalék) lesz, vagy annál kisebb mértékű
Átoltottság	-1	Az átoltottság aránya kevesebb, mint 40 százalék
	0	Az átoltottság aránya 40 és 60 százalék közötti
	1	Az átoltottság aránya 60 százalék vagy 60 százalék feletti

³ Az Európai Bizottság 2021 őszi gazdasági előrejelzése https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/autumn-2021-economic-forecast_en

⁴ Our World in Data <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>